Ahmet Hamdi Tanpxnar

PLOAIE DE VAR

ACoperta:
Angelescu Mădălina
Carte apărută cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII si

TURISMULUI al REPUBLICII
TURCIA Proiect: TEDA

Descrierea CIP a
Bibliotecii Naționale a

**României TANPINAR,
AHMET HAMDI**

Ploaie de vară /
Ahmet Hamdi Tanpinar;
trad.: Ana Andreescu. -

București: Vivaldi, 2013
ISBN 978-973-150-086-7
I. Andreescu, Ana (trad.)
821.512.161-31=135.1

YAZ YAÖMURU de AHMET
HAMDI TANPINAR

Copyright©Ahmet Hamdi
Tanpinar ©Kalem Agency

Toate drepturile asupra
acestei ediţii aparţin
Editurii VIVALDI

Ahmet Hamdi
Tanpinar

PLOAIED

EVARÁ

în românește de:
ANAANDREESCU

Editura Vivaldi Bucureşti,
2013

■I

A fost sincer mirat şi a început să râdă când, sub ploaia violentă, a dat de tânăra sprijinită cu o mână de un trunchi uscat de palmier din mijlocul grădinii, cu un zâmbet fericit pe faţă, ignorând tot şi parcă mângâindu-l.
„Haide, uite alt lucru. Ce zici de asta, dragul meu Khadjivad [1]!"

Khadjivad ridică din umeri. „Eu n-am nimic de-a face cu nişte smintiţi. Eu vreau personaje inteligente precum Karagueuz[2]."încă din copilărie avea obiceiul să vorbească cu Karagueuz şi cu Khadjivad. Atât de intim fusese el cu aceste două personaje, într-o lungă perioadă de timp, cât fusese bolnav, încât chiar şi după 30 de ani, acestea rămâneau nişte părţi inseparabile ale fiinţei lui.
Femeia era cufundată în gândurile ei. Nu auzise nici întrebarea adresată cu voce tare iui Khadjivad, nici sunetul paşilor lui Sabri. Când acesta ajunse lângă ea, abia atunci îl remarcă, îşi desprinse mâna de pe arbore.

1 Unul dintre cele două personaje principale din teatrul tradiţional de umbre.(Toate notele sunt ale trad.francez)

2 Celălalt personaj important.

Pentru o clipă, pe fața ei apăru expresia mirată a unui copil prins asupra faptului, apoi zâmbetul îi reveni îndată ce realiză că Sabri zâmbea. Se roti, executând o figură de menuet şi îl salută cu o reverenţă.

— Ştiţi că sunteţi udă până la piele?

Ea îşi privi mai întâi fusta pe care încă o ţinea cu degetele ca o balerină, apoi îşi ridică privirile spre cer. Ar fi putut fi luată drept o mică marionetă dacă ochii ei n-ar fi avut acea privire foarte blândă şi profundă.

— Mă gândeam la iederă. Ştiţi, întotdeauna o iederă se caţără pe aceşti arbori .... Vreau să spun că e un obicei. S-a uscat? Poate că a ars în noaptea aceea. Sau poate că a tăiat-o cineva.

— Ce noapte? întrebă el. Apoi, brusc, o dojeni: într-o asemenea ploaie şi la vârsta dumitale! Ea ridică din umeri, încercă să îşi aranjeze părul lipit de frunte agitându-şi capul, dar părul era aşa de ud încât nu reuşi decât să facă să strălucească şi mai mult diamantele mari ale cerceilor. Pe neaşteptate, tremură, ca şi cum începea să i se facă frig:

— Şi eu care venisem aici pentru a mă proteja de ploaie...

— Haideţi, haideţi, vă veţi îmbolnăvi, haideţi să vă uscaţi înăuntru. A însoţit-o spre pragul porţii aproape împingând-o în umeri. Aţi fi putut măcar să staţi sub streaşină. Chiar şi un copac v-ar proteja. Serios, să stai în ploaie şi să te uzi în

asemenea hal! Deodată, îşi dădu seama că era pe punctul să muştruluiască o persoană matură de parcă ar fi fost un copil, dar numai şi numai pentru a se simţi mai în voie şi pentru a nu-şi arăta uimirea. Scuzaţi-mă, spuse el pentru a încheia. Aştepta ca ea să intre pe uşa pe care el tocmai o deschisese. Brusc, avu sentimentul că începea să se obişnuiască cu ea şi cu atât mai mult era uluit de lucrul acesta. Privi în urmă ca şi cum era pe punctul să comită o crimă. „Dacă m-ar vedea vecinii!" Apoi ridică din umeri: „Locuiesc aici de cinci ani. N-am şi eu dreptul să primesc o musafiră?"

Era mulţumit să fi găsit pe cineva cu care să stea de vorbă în această dimineaţă ploioasă de vară. De la plecarea soţiei, trăise învăţând ce este singurătatea şi astfel singurătatea nu era defel odihnitoare. Femeia îi zâmbi cu ochii ei căprui- închis. Timp de-o clipită, Sabri crezu că se spală într-un izvor foarte limpede. Pe o vreme aşa de închisă, în ceea ce o privea, totul elimina cea mai mică idee de realitate, asemenea ultimilor trandafiri din grădină. Mai degrabă decât o fiinţă umană, ea putea fi un vis rămas în acest colţ de grădină într-o frumoasă noapte de vară.

— Nu fiţi necăjit, îl consolă ea. Pe mine mă ceartă lumea tot timpul. în sfârşit, mi se întâmplă mereu asemenea lucruri.

în timp ce vorbea, Sabri îi admira luminozitatea chipului, părul castaniu-închis, ovalul foarte regulat al figurii. Poate că această luminozitate şi această regularitate îi dădeau impresia că visează. Era fără îndoială frumoasă şi el acceptase această vreme ploioasă ca şi cum ar fi venit odată cu ea, cu râsul strălucitor al dinţilor ei, cu veselia docilă şi timidă.

Apa care se scurgea din hainele ei formase o băltoacă în antreu, în locul în care se oprise o clipă. Părul, faţa, boleroul, hainele de in i se lipeau de trup şi din ele curgea apa. Depărtându-şi braţele:

— Sunt udă de mă poţi stoarce. Cum este posibil? se văita ea. Şi, în plus, am noroi şi în şosete. Cum să mă spăl? Vorbea cu emoţie foarte blândă. în ciuda acestui lucru vocea îi era oarecum înverşunată. Un ton dulce şi cald încă, urca din profunzimea vocii ei.

Sabri o însoţi până la baie, aprinse focul la cazanul pentru apă şi îi arătă prosoapele.

— Uşa aceasta dă în dormitor, spuse el. Veţi găsi lucruri de-ale soţiei mele în şifonier. Dacă vreţi, puteţi încuia uşa cu cheia pe dinăuntru. în timp ce vă spălaţi, eu voi face ceaiul. Nici eu nu am luat ceaiul încă.

Ieşise să cumpere ziarele de dimineaţă şi îl prinsese ploaia. îşi aminti că se concentrase

asupra lui însuşi sub ploaie, aproape în acelaşi ritm ca femeia şi aceasta îl făcea să zâmbească. Anumite lucruri începeau cu adevărat ca un joc. Şi intimitatea scurtă şi stranie care îi bulversă lui Sabri viaţa şi care îl preocupă luni de-a rândul, începu cu această întâlnire.

De la începutul verii, când soţia lui plecase în Antalya, la tatăl pe care nu îl văzuse de ani de zile, el locuia singur. La început, voise să plece împreuna cu ea. Apoi, aducându-şi aminte de oamenii care se aflau în casa domnului Suleiman, acel noctambul vorbăreţ, şi de obiceiurile acestora, renunţase. Sau mai degrabă, soţia insistase asupra acestui lucru. Suferea să-şi vadă soţul trăind ca şi cum şi-ar fi abandonat mai multe proiecte din cauza copiilor şi a afacerilor. Din această pricină îi spusese:„Consideră asta o vacanţă! Oricum, doamna Ayşe se va ocupa de tine."

într-adevăr, Sabri reflecta de câţiva ani la un roman a cărui acţiune se petrecea în secolul al XVII-lea. De la plecarea soţiei, se consacrase în totalitate romanului. Dimineaţa, mergea în Istanbul la biblioteci, lucra, strângea documente; seara, se obosea un pic la pescuit, apoi reîncepea lucrul. Cartea avansase destul de mult pentru ca el să se poată strădui să o termine.

„Şi, acesta va fi cadoul tău pentru ea". Karagueuz zâmbi din celălalt capăt al mesei. Precum animalele celebre ale doctorului Moreau, aceşti doi prieteni caraghioşi ieşiseră din existenţa lor tradiţională şi îi împărtăşeau toată viaţa lui intelectuală, trăiau ca şi el. „Numai că asta nu îmi reuşeşte", se gândi el şi trecu în bucătărie.

„Exagerează de-adevăratelea... Niciodată nu interveneau în situaţii foarte dificile. Acum, îşi bagă nasul în toate..."

Cât timp el a pregătit ceaiul, tânăra se spălase şi îşi uscase părul şi se îmbrăcase în rochia de seară pe care Khadjee o cumpărase în timpul unicului lor voiaj în Europa. Sabri nu se putu stăpâni să nu zâmbească văzând-o atât de elegantă, pentru că se gândise că ea îşi va pune ce ar găsi mai vechi şi mai obişnuit în garderobă. Fără îndoială, pentru că prevăzuse că aşa se va întâmpla, tânăra spuse:

— Nu m-am putut abţine! Este o rochie foarte frumoasă, nu m-am putut abţine. Este un obicei. Când găsesc ceva frumos de îmbrăcat, imediat îl pun pe mine. Mai era ceva încă şi mai frumos, dar...

Sabri se gândi că în rochia cu filigran din brocart maro pe fond violet-deschis, femeia ar fi semănat cu vechile curtezane veneţiene. Apoi, privi faţa tinerei femei. „Efectul vine din simplitatea feţei", se gândi el.

— Şi cealaltă v-ar veni de minune, cu adevărat, spuse el şi făcu cu ochiul in stilul Sekhere, de departe ca şi cum făcea o ironie. Dar, poate că femeia nu îl asculta. în picioare, în
faţa ferestrei, privea ploaia.

— Păcat că nu am evantaiul. Ar merge foarte bine cu această rochie.

— Ce fel de evantai?

— Un evantai, pur si simplu. Lucrat ca odinioară şi frumos, l-a aparţinut mătuşii mele, se pare. Când eram mică, întotdeauna* mă comparau cu mătuşa mea. Mă puneau să mă îmbrac cu rochiile ei, mi se cerea să vorbesc ca ea. Imaginaţi-vă. Acest obicei de a se îmbrăca cu tot ce îi plăcea este al ei, se pare. Se spune că cerea tot ce considera ea frumos şi că i se dădea întotdeauna. îl privi pe Sabri din nou şi brusc, schimbă subiectul: Probabil că soţia dumitale e de înălţimea mea! Şi, fără a aştepta răspunsul, înaintă spre oglinda cu ramă de cristal, prinsă de perete deasupra micii mese lăcuite, care se afla într-un colţ al salonului. Sper că nu va fi supărată pentru rochie. Apoi, se întoarse brusc, de la oglindă: Cum suportaţi această oglindă? întrebă ea. Este posibilă o asemenea oglindă? Este pur şi simplu urâtă. Este posibilă o ramă transparentă? Parcă se revarsă oglinda. Sabri îi povesti râzând că era un cadou de căsătorie şi că soţia lui nu suporta nici măcar să discute, având în vedere că cel care îl oferise

era fostul ei logodnic şi că făcea din această oglindă o chestiune de principiu.

— în ceea ce priveşte faptul ca ea să se supere, nu vă neliniştiţi, ea este în Antalya, în acest moment. Cu copiii. Şi, adaugă, ca şi cum ar fi dictat un articol de protocol de mare importanţă: Soţia mea se numeşte Khadjee Sekhere. Copiii îi spun Khadjee şi eu o numesc Sekhere.

Femeia îl asculta şi în acelaşi timp se contempla cu privirile unui impresar, înaintând şi rotindu-se spre dreapta şi spre stânga pentru a vedea dacă rochia îi venea bine. în realitate, nici adevărata proprietară a rochiei, nici povestea lui Sabri nu erau lucruri importante pentru ea. Când el îşi termină fraza:

— în orice caz, eu am înţeles că în această casă nu există nicio femeie, spuse ea.

— Cum aţi înţeles asta? Femeia răspunse adresându-se oglinzii:

— Obiectele nu opun nicio rezistenţă. într-o casă în care trăieşte o femeie, nu există niciodată atâta supuşenie.

Ea era în continuare în faţa oglinzii. Dar, nu se mai contempla. Privea pe deasupra capului lui Sabri peisajul agitat acoperit de cantităţi grele de apă.

— Ce mizerie este să plouă pe mare, nu e aşa? Brusc, ea remarcă fotografia

de familie de pe masa pe care era servit ceaiul. Aşa deci! Lucraţi cu faţa la îngerii dumneavoastră păzitori. Avea acelaşi surâs dulce pe faţă. Văzând-o cu fotografia soţiei şi a copiilor lui în mână, Sabri începu să tremure ca şi cum casa lui, fericirea lui, tot ce era al lui se afla la bunăvoia altcuiva. Până atunci, nu mai simţise niciodată aşa ceva. Femeia asta părea că venise pentru a-i scoate în evidenţă toate slăbiciunile. Sunt nişte copii frumoşi, mai ales fiica dumneavoastră.

— Şi soţia mea este foarte frumoasă. Nu o consideraţi frumoasă? Insista el.începură amândoi să râdă. Incidentul era închis. Ea îşi bea ceaiul ca o puştoaică, cu veselie. Bucuria i-a fost dublă la vederea prăj¡turelelor rotunde pe care le adusese ucenicul brutarului, de dimineaţă, foarte devreme. Apoi îşi spuse şi ea povestea, îşi petrecuse noaptea împreună cu mama ei la Baghlarbachi, la nişte rude îndepărtate. Voise să treacă pe la o prietenă care locuia la Beylerbeyi în cursul dimineţii, dar prietena ei se mutase la începutul verii.

— Mă grăbeam să prind vaporul când m-a prins ploaia. încă din copilărie îmi plac ploile de vară, acel nu ştiu ce, şi, dintr-odată nu mai ştiam de mine, mă plimbam prin grădină pentru a fi udată de ploaie. Apoi, totul se schimbă atât de mult....

— Vorbeaţi despre o noapte. Vă amintiţi? Apropo de iederă ...

Ea reflectă puţin.

— îmi amintesc, spuse. Am făcut o confuzie. Nu se doarme bine la alţii. Şi te trezeşti devreme, dimineaţa. Ne-au condus până la Kanlidja, pentru a contempla răsăritul. Aţi mai văzut o asemenea primire? Poate că este cel mai frumos mod de a primi pe cineva. La tine acasă, dar... Cândva, locuiam şi noi cu tot clanul într-un asemenea colţişor. Când ne-a ars casa, eu eram foarte mică. Grădina mi-a adus aminte de ea. Şi, lipsa de somn şi ploaia au desăvârşit restul. Se opri şi privi în jurul ei. Când aţi venit, mă credeam în grădina casei noastre, de altădată. Fixă din nou fereastra cu privirea. Marea nu se prea vedea. Numai dincolo de eşarfa de lumină dispersată de aversă se deschidea şi se închidea, asemenea unui tricot strâns, o masă compactă gri. Era bătălia apelor. Mişcarea dăduse forme diferite aceleiaşi materii. Femeia continuă să povestească:

Am petrecut o noapte bizară. Şi cu toate că ei pot fi cei mai buni din lume, ce se poate face? Toţi sunt amărâţi. Nici măcar datorită propriilor lor supărări. Ci din cauza supărărilor altora. Nimic din ceea ce s-a întâmplat în anturajul lor nu se uită. Vatmanul care este concediat pe nedrept, casa distrusă din cauza lipsei reparaţiilor, vecina care este responsabilă de moartea unui copil pentru că nu a avut grijă de el, vechea fântâna de la care s-a furat oglinda de marmură. Ei ştiu tot.

îşi amintesc tot şi le amintesc unii altora. Unul îl completează pe celalalt şi completându-se, îşi aduc aminte de altceva. Este exact ceea ce se numeşte nemulţumire. Noi nu iubim decât dramele. în asemenea măsură, încât nu mai au o viaţă a lor. Cum îi întrebi cum o duc, reiau acelaşi refren. De asemenea, l-au obligat pe ginerele lor să devină ca ei. Este ceva ce trebuie văzut. Dar, numai o singură dată...

Ei bine, trecând astfel de la o greşeală la alta,
de la o nedreptate la alta, ghiciţi unde am ajuns!

Din nou, ochii mari, imposibili şi strălucitori se fixară asupra lui.

Sabri se gândi: „Este conştientă de frumuseţea ei" şi pentru a-l împiedica pe Khadjivad să intervină adăugă: „şi o şi prinde foarte bine lucrul acesta."

— Cred că v-aţi întors în timp până în vremea lui Medjid[3].

— în vremea lui Medjid? Este destul de recent! în orice caz s-a vorbit despre un teren al lui Riza Paşa confiscat de la familie. Dar noi, noi am mers înapoi în timp până la Galileo. Fiii familiei revendicau reluarea procesului lui Galileo. încă din ciclul secundar el urmăreşte evoluţia acestui proces. Ceea ce

3 Sultan otoman care' a domnit între 1839-1861.

este amuzant, este că mama lui este de partea lui.

Sabri nu considera reluarea procesului aşa de lipsită de sens. Aceasta ar fi însemnat recunoaşterea oficială a ştiinţei moderne de către biserică.

— Da, poate că trebuie spus ... Dar dacă cea care a provocat această afacere a fost mama lui... Bineînţeles, sărmana femeie nu ştia cine era Galileo. Se opri, îşi înălţă capul, apoi continuă: Dacă vreţi, toate acestea nu mi s-au părut ciudate. Aşa era casa noastră cândva. Şi noi la rândul nostru trăiam în afara timpului. Ne era egal. Dar într-un alt mod. Sau mai degrabă nu aveam a ne plânge. Nu făceam decât să ne aducem aminte. Bunica, bunicul, tatăl meu, şefele servitorilor (kalfe[4]). Şi-i aminteau pe toţi. Cât ai clipi din ochi, tot Bosforul ne invada salonul.

— Vă amintiţi şi de dumneavoastră?

Faţa i se linişti din nou:

— Nu, spuse ea. Eram prea mică, nu aveam ce să îmi aduc aminte. Nu făceam altceva decât să ascult. Tot ce povesteau ei se aduna în mine. Uneori mă simţeam grea pe dinăuntru. închise ochii. Ştiţi, apele care se

4 Femeile responsabile pentru servitori şi servitoare în locuinţele otomane

îngreunau odată cu crepuscul. Atât de tare încât să cuprindă totul. Toată ziua, bogată cu tot ce trăiseră ceilalţi, iată cum mă formam eu.

Sabri şi-o imagină fetiţă, aşezată pe genunchii mamei, cu mâinile la tâmple, obosită de du-te-vino atâtor nume spre acest univers de lucruri dispărute. O fiinţă de a cărei existenţă habar n-avea în urmă cu o oră, intrase in viaţa lui, făcea parte din imaginaţia lui.

— De ce aţi dormit rău noaptea?

Ea făcu un mic gest stângaci cu mâna, un gest venit fără îndoială din copilărie.

— Din cauza viselor... spuse ea. Dar este vina mea. Auzisem deja spunându-se că într-o casă în care te culci pentru prima dată, dacă pui sub pernă o bucată de pâine furată de la masă, se pare că visele sunt foarte veridice. Nu ştiu de ce, ieri-seară, m-am gândit la lucrul acesta.

— Visaţi mult?

— Nu mult, un singur vis, dar este suficient. Nu am mai putut să adorm. Se făcu mică în fotoliu ca şi cum s-ar fi ghemuit în ea însăşi.

Putea să aibă 27-28 de ani. Dar ar putea avea şi 18 ani, poate chiar 15 ani. Avea o latură incredibil de tânără, de fetiţă şi chiar de copil. Copil prin încrederea faţă de anturaj şi pentru că trăieşte numai şi numai pentru ce vine din interior. Şi Sabri îşi aminti starea ei

de adineaori, din grădină. Sub ploaie, ea semăna cu un vis care persistă dincolo de noapte. Apoi, îşi completă gândul cu un alt aspect „şi puţin animal de rasă". Găseşte întotdeauna cele mai seducătoare atitudini, cele mai frumoase şi, fără îndoială, fără să se gândească la asta. Dar ceea ce îi plăcea în mod esenţial la tânăra femeie era discursul ei discontinuu, ca şi cum vorbea prin amintiri. Chiar şi în momentele cele mai lipsite de semnificaţie exista un mod de a fi care dădea impresia că era vorba de revenirea din scurte momente de uitare. Dincolo de ceea ce spunea ea şi ce făcea în acel moment, avea aerul că trăieşte un moment aparte, care-i aparţinea numai ei, aşa cum şi ea era urmarea unui gând care îi determina viaţa, un lucru mai important, mai lăuntric.

Şi încă pe alte multe planuri, existenţa ei de femeie frumoasă şi elegantă era transformată prin acest mod de a fi. La un moment dat, ea devenea o marionetă care-l atrăgea pe celălalt, instantaneu, prin mişcările ei de automat, uimitor pentru că ea avea acel aer înduioşător pe care îl cunoşteam bine, care sălăşluia în noi şi ieşea la suprafaţă dintr-una din acele cutiuţe muzicale care se găseau în toate oraşele de odinioară, în alt moment, ea devenea acel portret care continuă să trăiască în rama sa aurită, cu poziţia lui şi cu privirea aleasă de nu se ştie când. Uneori, mergea mai departe,

plasându-se în cel din faţă cu alura celei care şi-a lăsat toată materialitatea deoparte.

— Aţi căzut pe gânduri?

— Mă gândeam la dumneavoastră. Sau mai degrabă la visul pe care vi l-aţi făcut.

Ea îşi întinse mâinile în faţă ca şi cum s-ar apăra de un pericol iminent.

— Nu mi-aduceţi aminte. Este îngrozitor. Se ridică, se apropie de fereastră. începu să privească ploaia. Cum ne atrage ploaia spre ea! îl privi cu atenţie pe Sabri: Cel mai adesea, eu nu-mi fac vise. Oricum nu îmi place asta. îmi place momentul pe care îl trăiesc. A trăi zi cu zi, nu-i cel mai bine? Cu simpla derulare a evenimentelor.

— Şi a gândi la multe alte lucruri în afara acestora.

Ea izbucni în râs.

— De unde inventaţi toate acestea?

Dar Sabri nu acordă nicio importanţă acestui râs. Era o scăpare. El îşi aminti întrebarea pe care i-o pusese psihiatrul lui şi soţiei lui: „Aveţi
copii?" Dar el evită întrebarea din cauza jenei:

— Sunteţi căsătorită, nu-i aşa?

Totuşi, el era mai preocupat de el decât de ceea ce urma să răspundă. Din momentul în care această vizitatoare stranie a păşit în casa lui, se petrecuse în el o schimbare inexplicabilă. Viaţa lui întreagă era alături de el ca ceva ce ar putea să piardă într-o clipită. El nu o văzuse niciodată pe Sekhere atât de

aproape de el dar şi atât de departe, ochi în ochi, serios şifonată. Acum, această imagine era acompaniată de atâtea întrebări sau era atât de răvăşită de gânduri că vocea lui Sabri se schimbase. „Ce-mi veni, deci? Este total corect dacă nu devin ca poeţii acestor cântece noi!..."

— Sunt căsătorită şi chiar de mult timp. Râse liniştit. Dar nu avem copii. Se opri din nou, mai serioasă de această dată. Sunteţi medic? Sabri se gândi la dificultatea de a explica din nou cine şi ce era el. Din fericire ea nu avea obiceiul să asculte răspunsul la întrebările pe care le punea. Pentru că medicii mă sfătuiesc mereu să am un copil... vreau să spun neurologii. Mi se pare că şi dumneavoastră mă consideraţi destul de ciudată. Apoi cu o voce mai calmă, ca şi cum ar fi închis acest subiect, a continuat: Sunt căsătorită, dar nu-i dau socoteală soţului meu!

Sabri era să se sufoce de uimire. Această femeie era imprevizibilul personificat. Scotea din gură lucrurile cele mai nerezonabile de parcă ar fi băut un ceai sau o cafea.

— Domnul să ne păzească...

— Eu cred că soţul meu este nebun...,spuse ea. Şi ,în plus, nici nu mă iubeşte! A vrut chiar să mă ucidă. înotam amândoi în mare. Ador să înot. Şi el înoată bine. Oricum, aşa ne-am şi cunoscut. într-o zi

ne distram amândoi în apă. Deodată, el m-a apăsat de umeri şi m-a împins cu putere ca şi cum ar fi vrut să mă ţină sub apă. M-am salvat cu greu, graţie sângelui meu rece... Dacă nu, aş fi de mult moartă.

Imobilă, cu ochii mari, ea tremura de teroare la evocarea acestei întâmplări.

— Ce-aţi făcut după aceea?

— Nimic. Ni se părea atât de normal să ne amuzăm în apă. Am revenit la latura veselă a înotatului, ca nişte delfini. Toată lumea ne-a aplaudat. „Să-i păzească Dumnezeu", au spus cu toţii.

Sabri vru să scape de oroarea celor pe care tocmai ie auzise.

— Poate că era chiar o glumă?

Briliantele cerceilor scânteiară în întunericul
încăperii, cu reflexul speranţelor, stinse de mult timp.

— Nu... spuse ea. Ştiu foarte bine. La început, şi eu am crezut acelaşi lucru. Dar, când, mai târziu, m-am gândit din nou la acel moment, amintindu-mi mai ales ochii lui... Ochiul este un martor grozav, nu-i aşa? Sau o oglindă teribilă. Dezvăluie tot. Şi cât de mult ni se schimbă privirile când vrem să ne ascundem sentimentele! Devin
dure. Şi noi credem că ne ascundem.

Sabri îi privi ochii ca şi cum se supunea sfatului ei. Dar nu putu găsi în ei decât un zâmbet uşor.

— Atunci, de ce nu divorţaţi?

Ea reflectă un moment. Privirile îi deveniră mai tranşante.

— Asta-i o altă problemă. Poate că-mi este milă de el: Mi se pare că are nevoie de mine. Poate că-l iubesc. Fără îndoială că-l iubesc. Făcu un gest distrat cu mâna. Este un lucru inexplicabil. Oricum, acum suntem separaţi. îşi înălţă capul. Se ridică. Sabri credea că se va îndrepta către fereastră. Dar, ea înaintă spre celălalt capăt al încăperii, acolo unde se afla gramofonul. îngenunche în faţa etajerei şi începu să caute printre discuri.

La locul lui, Sabri se gândea la ce i se întâmplă, ascultând ploaia. Deodată, o auzi pe vizitatoarea lui dojenindu-l:

— Aveţi lucruri aşa de bune şi mă lăsaţi să bat câmpii ca o nebună.

Ea surâdea, pe podea, încântată, ridicând discul spre lumină. Devenise deja o altă persoană. Sabri îşi ridică mâinile în aer:

— Am impresia că mai degrabă dumneavoastră nu mi-aţi dat ocazia să fiu o gazdă bună.

Dar ea nu asculta. Puse discul. Apoi, îl invită lângă ea cu un semn făcut cu mâna prin care-i transmitea parcă, să umble foarte încet.

La puţin timp după aceea, Sabri auzi, în pădurea densă de zgomotul ploii, muzica lui Debussy, care se scutura, precum o creatură adormită lângă ei, mişcându-se cu luciri de

bijuterie şi croindu-şi calea. Şi de această dată, ea i-a amintit de soţia lui. în anumite nopţi, ea îl invita astfel la căpătâiul leagănului copilului lor. Era cu adevărat straniu. Gândul îl ataca din interiorul propriului său trecut, ferindu-se de propriul lui trecut. „La fel ca muzica." Totuşi, îi plăcea să o vadă alături de el, aplecată cu toată fiinţa asupra focului muzicii, cu faţa luminată de reflexele ei, şi să regăsească această intimitate dintre ei. Şi muzica creştea ca o fiinţă miraculoasă hrănită de ei şi ca şi cum ar fi fost copilul atenţiei lor comune. Oricum, totul era în ea şi pentru ea. Furtuna de vară nu-i fusese decât un *arrière-plan.* Uneori, ceva ieşea din fundal, un tunet sau un fulger, se manifestau în amestec; atunci, mulţimea colorată a orchestrei sau a pianului o învăluia, precum o iederă care, prin absenţă, îi adusese aminte tinerei din grădină de copilăria ei, se opunea şi o asimila. Dar, lucrul cel mai important se petrecea în ei. Aceste două persoane care nu se cunoşteau cu două ore mai devreme, prin muzică, nu mai erau decât o singură persoană. Acum, ele se îmbogăţeau, pornind de aici. Erau aproape pe punctul de a crede că se născuseră numai şi numai pentru a se înţelege. Şi, fără îndoială, din această cauză, umărul femeii era lipit astfel de umărul lui. Păreau cuprinşi de bucuria depăşirii unei încercări. La un moment dat, femeia îl prinse de mână. Sabri sărută această mână fără a prea şti ce făcea.

Ascultau flamurile plesnind deasupra lor. Discul se termină cu un ultim acord. Sabri îl puse pe cealaltă faţă şi, chiar înainte ca el să reînceapă, femeia se ridică:

— Opriţi-vă, spuse ea, ne pierdem cu bună ştiinţă. Lăsaţi. îşi îndreptă ţinuta pentru a fi din nou ea însăşi. Din locul în care era aşezat el o văzu dintr-odată mai frumoasă, superbă şi departe de el, ca maturizată de experienţa muzicii. Totuşi, faţa ei era mai obosită şi mai retrasă în sine. în toate acestea, exista ceva care inspira mila, în ciuda frumuseţii.„l-a fost frică de muzică. Şi are dreptate." în această încăpere în care îi ţinea captivi ploaia, era posibilă orice prostie. Cea mai mare parte a lucrurilor care-l uimeau la această femeie venea, fără îndoială, din acest terre-â- terre puţin natural. Se ridică şi el; erau din nou în faţa ferestrei.

Aversa încerca să continue de acolo de unde încetase muzica; nu avea nici aceste violoncele grele, nici aceste viori, nici aceste instrumente de percuţie uriaşe. Cu toate acestea, ştia să-şi hrănească furia cu frânturi. La început, cerul se acoperi într-o parte de o lumină verde, apoi armata unui nor acoperi totul. O rază căuta cu nerăbdare ceva deasupra Ortakoy-ului. Devenind o trombă şi ştergând totul în calea lui, norul negru mergea deasupra Bosforului urmărindu-i pe cei pe care nu-i prinsese. Câţiva pescăruşi căzură dincolo de chei ca nişte sărmane

ghemotoace murdare. Furtuna îi sufocase ia altitudine, unde tot ea îi urcase. Ploaia cădea peste tot în mase mari de apă. Nu se puteau dezlipi de la fereastră, încă un fulger. Ea îşi astupă urechile. Avea faţa complet albă. Dar ochii îi erau acoperiţi de o poftă necunoscută şi privea împrejur spunând: „încă mai există?" Se apropiará unul de celălalt şi se separară apoi, la zgomotul trăsnetului.

— Ce-ar fi să bem ceva? De exemplu, o votcă.

Ea făcu cu ochii un semn ce însemna „Da". Sabri merse în bucătărie. Aceasta era în cealaltă parte a casei. Ea îl urmă. în clipa în care el luă lămâia, pe fereastra de la bucătărie se văzu toată colina luminată de un fulger. De această dată, tonuri de roz se amestecau cu verdele ei închis. Apoi, trăsnetul lovi în altă parte, îndelung. Erau din nou,foarte aproape unul de celălalt. Li se amestecau răsuflările. Furtuna făcuse din apropierea ei o evidenţă. Dar nu mai era ca adineaori. Această apropiere era cu totul altceva decât beţia provocată de muzică. Pe neaşteptate, sună soneria. O sclipire ciudată trecu prin ochii femeii. îşi retrase mâna de pe umărul lui Sabri.

— Mergeţi şi deschideţi, murmură ea. Mergeţi, repede. Sabri îi privi faţa descompusă, apoi paharul plin cu sucul de lămâie din mâna lui.

Era bona. Aceasta începu să povestească fragmente din ce i se întâmplase, înfiptă în faţa uşii de la bucătărie, cu o poşetă într-o mână şi în cealaltă cu o umbrelă pe care nu oînchiseseîncă, cu faţa aproape pierdută în spatele ochelarilor, cu apa şiroind din haine şi fără să privească în jurul ei. Aversa nu reuşise să o sufoce când dăduse colţul străzii, dar, dincolo de aceasta,era dezolată că-l neglijase pe Sabri. Uitase cheile acasă, pentru că plecase în grabă.Totuşi, voia să treacă pe la Istanbul să-şi vadă fiica aflată în spital, după ce îşi va termina treaba în casa lui Sabri. Pregătise din ajun nişte lenjerie curată pentru fiica ei. De o lună, de când începuse să vorbească despre fiica ei, vocea i se sufoca de tandreţe şi de milă şi, amintindu-şi de fuga ei la Adana cu acel bărbat beţiv, de viaţa ei de prostituată prin baruri, de boală, de tratamentul rău primit din mâinile unor brute, devenea brusc arţăgoasă, duşmancă a ei însăşi şi a celorlalţi.

Dar de această dată, vocea doamnei Ayşe nu avu timp să treacă prin aceleaşi stadii. Se opri brusc, pe o notă. Privirile ei de mioapă se măriră de uluire în spatele ochelarilor. Faţa i se făcu galbenă ca ceara. Buzele îi tremurau de furie. O văzuse pe tânără îmbrăcată cu rochia doamnei. încă un lucru despre care credea că se prăbuşeşte în faţa ochilor ei. După soţul şi fiica ei, este rândul stăpânei! De fapt, nu era acelaşi lucru,

dar asta o lovea tot prin intermediul alteia. Sabri înţelese în ce lumină tragică se mişcau rochia stăpânei, casa şi poate chiar patul doamnei în acest sărman cap, în acel moment. Această amărâtă de femeie, care nu putea trăi fără a se lega cu fidelitate de câine de cineva, se ataşase de Sekhere de şase ani. Nu era o experienţă simplu de suportat pentru soţia lui şi pentru el. Vorbind despre bonă,soţia lui spunea: „ Am început să mă simt mai intimidată în faţa ei, decât în faţa ta." Căci tot absolutul care-i conducea viaţa, bona Ayşe îl raportase la personajul Sekhere ca la un ultim templu şi îl mumificase ca pe o morală divină. Era victoria unei idolatrii şi a unei exagerări amestecată cu un fel de tiranie. O iubeau amândoi pe această femeie care avusese parte de tot felul de drame născute din servitute. Spre sfârşit, relaţiile doamnei cu bona erau într-un punct încât chiar şi copiii, văzându-şi mama vorbind cu doamna Ayşe, spuneau că mama lor „dădea examen ."

Sabri simţi nevoia să explice situaţia, să spună ceva. Nu ştia de unde să înceapă. Nu putea suporta ca această femeie care nu avea nicio vină să fie dispreţuită fără niciun motiv în casa şi în faţa lui. Dar, cum îi putea explica lucrul acesta doamnei Ayşe ? Vizitatoarea nu-i lăsă timp să se gândească:

— La fel mi s-a întâmplat şi mie. Dacă nu aş fi găsit poarta de la grădină deschisă, ar

fi fost o catastrofă. Uitaţi-vă la hainele mele! Şi arătă cu mâna spre rochia şi şosetele încă picurând de apă, pe balcon. Avea aceeaşi dulceaţă în voce şi acelaşi surâs de copil fericit pe faţă, ca adineaori, în grădină. Povestise cu adevărat ceva sau cânta un cântec de leagăn pentru această femeie care stătea în faţa lor ca o vrăjitoare, în hainele ei negre, complet ude? Sabri se uită la bătrâna femeie care se schimba încet-încet, ascultând. Totul se îndulcea în ea, până la duritatea acestui reumatism care o chinuia de zece ani. S-ar fi putut spune că uitase chiar de sentimentul de amărăciune de a se fi născut urâtă şi fără noroc, ceea ce era esenţa persoanei ei şi că renăştea pe nesimţite. Era ceva ce el nu văzuse niciodată la doamna Ayşe. în cele din urmă, dantura maxilarului ei superior străluci într-un zâmbet blând. Buzele acestei sărmane femei care nu vorbea decât atunci când lucra şi era obosită sau când devenea conştientă de destinul ei, tremurau de dorinţa de a spune ceva.

— Nu vă necăjiţi pentru hainele dumneavoastră, spuse ea. Le voi usca şi le voi călca eu, imediat. Dar, mai întâi, veţi ieşi afară din bucătăria mea. Chiar şi în acest moment excepţional, doamna Ayşe nu uitase să dojenească şi să apere un drept pe care ea însăşi îl ştia neîntemeiat. Făcu un gest cu mâna ca şi cum i-ar fi alungat. Dar nu-şi sfârşi gestul obişnuit. Nu se ştie prin ce

constrângere interioară, deveni brusc o adevărată doamnă şi parcă se scuza pentru tot ce gândise în momentele anterioare :

— Rochia aceasta vă Vine de minune! spuse ea şi vocea i se frângea la fiecare silabă ca şi cum tot ce se petrecea în mintea ei era fixat în propria beregată. „A sacrificat-o pe Sekhere! A făcut cel mai imprevizibil lucru."

Sabri ştia că după această bucurie, ea îşi va aminti de fiica ei moartă. Ştia că nimeni din cartier nu putuse încă uita frumuseţea acelei fete. Poate unul dintre motivele pentru care cealaltă fiică devine stângace şi neîndemânatic feminină şi îşi strică viaţa,era frumuseţea fetei mai mici, care murise. O privi pe femeie temător. Nu, ochii îi erau încă uscaţi. Şi sărmanul ei surâs făcea să-i strălucească unicul dinte ca o lampă slabă. îi făcu cu ochiul vizitatoarei. Se întoarseră amândoi în salon, cu paharele în mână. Sabri întrebă:

— Aşa sunteţi întotdeauna? Vreau să spun: cum aţi reuşit asta? Este nebună după Sekhere. Şi, a sacrificat-o pe Sekhere, pentru dumneavoastră.

Femeia ridică din umeri.

— Noi, femeile, ne înţelegem unele pe altele, spuse ea. Ştiţi, este o femeie foarte bună. Să o binecuvânteze Dumnezeu! Ce m-aş fi făcut cu hainele acestea? Niciodată nu le-aş fi putut călca! Nu sunt dotată pentru

asemenea chestiuni. Aş fi plecat înfrigurată ca femeile neglijente.

Şi, îşi înclină capul ca şi cum era mirată de propria-i neîndemânare. Pe faţa ei, nu mai exista nicio urmă a disperării de adineaori. Era din nou o fetiţă, ca un arbore în floare. Privea ploaia prin fereastră cu paharul cu votcă din care renunţase de două ori să bea. în sfârşit, puse paharul pe etajera alăturată. Dar, această lehamite era numai a ei? Sau îşi trăise viaţa toată renunţând astfel? Sabri o imită dintr-o necesitate stranie. Şi se simţi uşurat, cu toate că era mirat. „Mâine voi încerca fără îndoială să vorbesc cu ea şi voi fi ridicol în faţa tuturor." Şi se văzu pentru o clipă plecând capul, vorbind cu nişte figuri de menuet.

„Ridicol, iremediabil ridicol", Khadjivad înălţă capul servil:

„Vă rog monsenior, Alteţa Voastră, niciodată..."

Karagueuz răspunse:

„Tacă-ţi gura!...Nu vezi că amicul a devenit cu adevărat amuzant?"

Sabri se strâmbă. Nu-i plăcea felul în care Karagueuz se agăţa atât de mult de argou, în ultimul timp.

Fulgerele se succedau, în continuare. După ultimul, începu o grindină violentă. Marea se deschidea, apoi se închidea sub luminile pale şi discontinue. Apoi zgomotul ploii deveni regulat. Cerul se prăbuşi pentru o

clipă deasupra Ortakoy-ului. Puţin după aceea, o nouă perdea se deschise înspre Seraiburnu şi parapetul negru al unui vapor, încă bătut violent de ploaie, se aprinse.

Nu ştiau ce să facă. Sabri se întoarse la gramofon. Se opri ezitând. Nu mai voia să continue cu Debussy. Râse de el însuşi. Nu fusese niciodată aşa de sentimental. „Sărmana, aproape aş putea s-o întreb ce trebuie să fac." Căută printre discuri. Apoi renunţă. Se aşeză pe podea, cu spatele la perete. „Dacă ar pleca, dacă s-ar îndepărta, atunci m-aş putea gândi la ea mai bine, m-aş putea înţelege mai bine cu ea."

— Este prin casă nişte aspirină?

Mergând spre dormitor, privi prin uşa deschisă a bucătăriei. Doamna Ayşe plângea, aşezată pe un scaun. Văzându-l, ea tresări şi îşi şterse ochii cu o batistă încă şi mai sărăcăcioasă ca ea. Iată, se întâmplase. „Ce-aş mai putea face?" Toate bunele intenţii din lume nu puteau face nimic pentru această femeie. Luă aspirina. Umplu un pahar cu apă, în bucătărie. Femeia era tot în faţa ferestrei. Ploaia se domolise. Eşarfa strânsă de adineaori devenise o perdea de legendă cu ciucuri de perle cu luminile pe care le captase ici şi colo. Parapetul negru al vaporului era un apel tăcut la o călătorie sub luminile dispersate. Dar, cu această culoare de nelinişte şi de îngrijorare, marea era departe de a fi ea însăşi.

— Se luminează, spuse ea fericită. Stăteau de vorbă în picioare, destul de departe unul de celălalt. Sabri îi vorbi despre doamna Ayşe. Soţul acesteia o părăsise pentru că se îndrăgostise de altă femeie. Apoi, fiica cea mare fugise cu un drumar şi mezina murise din cauză de boală. Apoi, aflaseră că fiica cea mare lucra într-un bar din Adana. în cele din urmă, ea se întorsese bolnavă. Acum stă şi plânge în bucătărie.

— De ce ?

— I-aţi amintit de fiica ei moartă. Vă consideră frumoasă.

Vocea femeii era la un pas de a se sufoca:

— Şi şa? Apoi, închise ochii. Mi s-a făcut somn. Umerii păreau să-i fi căzut brusc.

— Mergeţi şi vă culcaţi în dormitor. I se părea un lucru magic ca ea să doarmă la el, în patul iui. Mergeţi şi dormiţi.

— Ar fi ridicol, după tot ce s-a petrecut. Priviţi, ploaia s-a liniştit. Asta ar semăna cu a ne juca de-a venitul în vizită. Arătă cu mâna în faţă, unde totul revenise la normal. Sabri se simţi uşurat. Ea va pleca. Această tortură agreabilă, această situaţie puţin naturală lua sfârşit. Vru să spună ceva, nu ştiu ce. îl durea şi pe el capul. O voi ajuta un pic pe această femeie cu hainele mele.

După plecarea ei, Sabri se apropie de masă ca şi cum ar vrea să se întoarcă la treburile lui. Va putea oare să reînceapă să

lucreze? Nu găsi înlăuntrul lui niciun imbold în acest sens, pentru moment. Spiritul lui era ocupat de ultimele cuvinte pe care le pronunţase femeia:„Ploaia s-a liniştit."

Luase sfârşit o situaţie, ei se închiseseră în această casă, din cauza ploii. Şi acum, ploaia se terminase.

Când a revenit, ea îşi pusese propriile-i haine. O găsi încă o dată frumoasă, dar altfel frumoasă, cu gâtul şi braţele brune în inul albastru.

— Mă veţi însoţi până la vapor, nu-i aşa?

Sabri trebuia să meargă şi el la Istanbul.
Dar, nu suflă nicio vorbă despre aceasta, pentru că voia ca această situaţie să se termine cât mai repede. Era mulţumit că ea pleacă. îşi puse pardesiul şi pălăria. Ieşiră amândoi pe balconul din faţa porţii. Soarele ardea mai intens decât de obicei. Grădina emitea aburi ca o candelă enormă.Trunchiurile arborilor, straturile de flori şi ramurile înotau într-un abur albăstrui. Bâzâitul insectelor şi al albinelor se auzea peste tot. în depărtare, în lăstărişuri, mierlele negre se chemau unele pe altele. Vara devenise din nou o rumoare argintată. Femeia îl prinse de braţ, oprindu-l.

— Aţi intrat deja în grădina de alături ?

— Am privit uneori, prin poartă. De altfel, nici nu există o poartă. Şi, el deveni brusc un proprietar care locuia în cartier: Vecinii sunt nişte oameni bizari. Nu-şi puteau face o poartă?

— Piscina există încă?

Sabri se miră din nou.

— Nu ştiu. Nici nu ştiu dacă există piscină.

— Trebuie să existe, cu siguranţă că există.

Ea vorbea ca şi cum ar fi între două somnuri,
cufundată în ea însăşi.

— De unde ştiţi ? întrebă el.

— Spun asta în comparaţie cu a noastră. Nu vedeţi că grădina aceasta nu se termină aici? Aţi văzut arborii ornamentali de lângă
ziduri? Probabil că se continuă. Cu siguranţă, se continuă. Dacă vreţi, punem pariu.

De această dată, Sabri se rătăcise în maniera copilăroasă pe care o avusese ea pronunţând cuvintele „în comparaţie cu" şi nu mai putuse asculta continuarea frazei. „O face special. Se joacă cu faţa şi cu vocea ei." Brusc, luă o altă decizie.

— Vin cu dumneavoastră la istanbul, spuse el. După aceasta, se simţi mai în voie. N-aţi putea rămâne? O imploră el. Oricum, veţi rămâne la prietena

dumneavoastră. Se simţea mai în voie pentru faptul că nu mai încerca să se înşele singur.

Femeia arătă spre cer şi spre norii care, ridicându-se, evocau un tablou al înălţării inundat de lumină.

Dar Sabri privea mai degrabă faţa ei care primea toată lumina.

— Nu înţelegeţi? întrebă ea. Ploaia s-a terminat. în plus, sunt foarte obosită.

Sabri îşi depărtă braţele de parcă ar fi vrut să spună : „Ce pot face, nu pot să fac să plouă din nou!"

— Voi veni altă dată. Atunci voi veni pentru dumneavoastră. Va fi mai bine.

Vocea ei era în mod conştient dulce şi mieroasă ca atunci când duci cu vorba un copil. „Are dreptate. Sunt atât de incapabil şi apatic." Dar, femeia nu gândea ca el. Altfel, nu şi-ar fi pus mâna pe umărul lui. Intrară în grădina vecinilor.

II

Sabri privi cu uimire vestigiile unui mic bazin în stil rococo care era tăiat pe mijloc de zid. Un mic rodiu îşi oferea fructele încă necoapte deasupra frunzelor putrezite şi a molozului care umpleau această jumătate de bazin. Vaporul era supraîncărcat şi oamenii erau epuizaţi. Pe feţele lor se citea lehamitea cauzată de război. Aşteptară să ajungă la Keupru, înstrăinaţi unul de celălalt în această mică sală dintre punţi, unde îl împinsese mulţimea. Continuau să nu mai aibă intimitate între ei. Fiecare era închis în propria lui fortăreaţă.

„Cum s-ar fi întâmplat cu Sekhere" se gândi el. S-ar fi întâmplat la fel, dar el nu ar fi remarcat această înstrăinare din cauza obişnuinţei acumulate de anii trăiţi împreună. Apoi, mai era acea dorinţă de a fi singur, acest lucru teribil din toate căsătoriile. Totuşi, acum...

— Ar fi trebuit să cumpăr un jurnal...Femeia avu un surâs pe jumătate plângăcios, pe jumătate ironic. Apoi, îi strânse mâna. Voia să spună: „Nu este de ajuns că suntem împreună? Chiar trebuie să ne explicităm tot timpul gândurile, prin gesturi?"

El consideră şi acest lucru a fi prea mult „Se va instala total în viaţa mea. Şi deja crede acest lucru."

Când ajunseră la Keupru , el era destul de obosit de aceste gânduri contradictorii. Cu toate acestea, credea că va putea să-şi revină luând prânzul tête-à-tête cu ea. Dar ea nu acceptă invitaţia.

— Iertaţi-mă. Mă doare capul. Şi apoi, sunt obosită. Voi trece să vă văd în altă zi. Şi cu aceste cuvinte, ea îl părăsi. în momentul în care, continuând să protesteze, o instalase într-o maşină, Sabri înţelesese că, în fond, se bucura de această plecare a ei. Avea o mulţime de lucruri de făcut în această zi. Va lucra la biblioteca palatului Topkapi. Epoca lui Mehmet IV[5]se dezvălui în capul lui cu toată complexitatea ei atrăgătoare şi având nevoie de transparenţă.

Lucră până seara. La întoarcerea în sat, merse la pescuit. Se lăsă în voia mării timp de trei ore, urmărind doi merlani. Se întoarse acasă târziu. Nu se gândise de la prânz la femeia care-l vizitase. Dar, intrând în grădina cuprinsă de întuneric, îşi aminti de ea. Era ca o poveste. Imaginea unei femei fericite râzând singură sub ploaie, sprijinită de un copac. în viaţa lui, nu mai văzuse niciodată o asemenea imagine. Retrăi unul câte unul toate momentele dimineţii, mâncând în picioare felurile de mâncare pe care le pregătise doamna Ayşe. Fusese în mod evident
o întâlnire frumoasă. Nu putea accepta ideea de a nu trăi o experienţă atât de stimulativă. Dar nu trebuia să rămână la atât. După ce-şi termină masa, făcu un gest cu mâna,ca pentru a zice: „Incidentul este închis." Se întoarse la notiţele sale şi la Evliya Qelebi[6].

Acum îşi vedea eroul foarte precis.De la început, îi admirase pe aceşti bărbaţi care erau atât de surghiuniţi, de zeloşi, de inteligenţi şi el îşi construise viaţa după exemplul lor. Ar fi un lucru important să facă să fie descoperiţi. Sekhere avea dreptate. Totuşi, un sentiment ciudat se amesteca cu aceste gânduri confortabile şi rodnice. Un sentiment care-i dădea acces la quasi-realitatea de cu două secole în urmă. Ceea ce aştepta el de mult timp se întâmplase, nu-i mai vedea pe toţi acei oameni numai şi numai ca pe nişte nume. începuseră să trăiască în el. Aceşti Mevlevi Mehmet Paşa, Murtaza Paşa, Aziz Efendi, Defterdarzade, Bektach Aga, Ipchir erau cu toţii nişte fiinţe vii. El îi înţelegea pe toţi, le recunoştea toate tradiţiile primitive şi credinţele resemnate.

în weekend, tot ce mai era de făcut la bibliotecă a fost terminat. Nu mai ieşea din casă. Lucra cu plăcere şi cu uşurinţă. Reuşise chiar să mărească timpul de lucru. în timp ce mai demult nu putea lucra decât până la prânz, acum putea rămâne la birou şi după prânz. Amintirea tinerei femei îi ţinea discret companie. Era mulţumit, căci această amintire nu avea nimic amar şi neliniştitor. Nu o aştepta, ştia că nu va reveni. Ea era ploaia de vară, o furtună de lumină trecătoare. Aceasta era tot. Ea se instalase pentru totdeauna în viaţa lui şi în spiritul lui. Uneori, întorcându-se acasă, sau plecând de acasă, în camera lui cu ideile şi cuvintele lui, în faţa uşii bucătăriei, pe balcon, îşi amintea brusc de ea. îşi amintea gesturile ei, cuvintele ei.

5 Mehmet IV, 1648-1687

6 **Mare călător turc (1611-1682).**

La începutul celei de-a doua săptămâni, o mică întâmplare lipsită de importanţă dădu un cu tot alt curs sentimentelor confortabile care se potriveau atât de bine cu mica lui viaţă limitată de estet.

în ziarele de dimineaţă se vorbea despre o dramă de familie. Văzând ştirea într-un ziar, Sabri şi-a amintit de tot ce îi spusese femeia despre soţul ei şi a fost tulburat. Jurnalele publicaseră fotografia unei tinere ucise. El nu se nelinişti prea tare din această cauză. Evenimentul nu avea nimic de-a face cu ea. Era un fapt divers, sângeros şi mizerabil cu care te întâlneşti adesea.

Cu toate acestea, o senzaţie de frică şi o neliniște scurtă dădură o altă direcţie gândurilor lui Sabri. Un sentiment de tragedie se amestecă spontan cu amintirea despre tânăra femeie. Până atunci el se gândise la ea pentru aerul ei nemaiîntâlnit şi dulce în ambianța şi atmosfera de poezie, puţin şi pentru felul în care arăta. Lăsase chiar mai multe porţi deschise pentru a putea descoperi această viaţă, dar nu dăduse importanţă.

Acest bărbat care credea că poartă în el viaţa unor oameni de cu 200 de ani în urmă nu o ascultase cu adevărat pe cea pe care acceptase chiar de la început să o iubească, pentru care era trist că nu o putea vedea, pe cea pe care îi era frică să o iubească şi pe care o adora atât. Nu încercase deloc să o înţeleagă.

Şi nu putea să facă o descoperire mai dureroasă pentru el decât aceasta. întâlnirea îi revelase faptul că nu trăia decât la suprafaţa lucrurilor. începu să se gândească la toată viaţa lui din această perspectivă. Nu putu găsi nimic solid şi cu adevărat măreţ. Vedea totul în acest fel cel puţin în acest moment în care scria despre el însuşi. Chiar şi iubirea se dovedea de acum a nu fi pentru el, probabil, nimic altceva decât o frică de a o pierde. Pentru a înţelege acest lucru îi era de ajuns să îşi amintească scena din bucătărie, cât de aiurit fusese.

Sub influenţa acestor gânduri amare, Sabri reveni dintr-o perspectivă total diferită asupra celor pe care şi le amintise în ajun şi începu să interpreteze fiecare amintire. Trebuia să existe ceva foarte important, un mister, în spatele atitudinilor copilăroase, absenţelor, a grabei, a înfăţişării nemaipomenite a femeii. Nu mai putea să o considere doar o creatură frumoasă şi fermecătoare, a fost cuprins de o ciudată compasiune. Imaginaţia lui totdeauna în defensivă, în faţa sentimentelor o plasă brusc pe femeie sub semnul acestei compasiuni. Şi acum el o plângea, era îngrijorat pentru ea, o iubea. Se întrebă de sute de ori: „De ce nu s-a întors?" Cu siguranţă evenimentele acestei zile nu aveau nicio legătură cu ea. Dar ieri, alaltăieri, sau chiar mâine sau răspoimâine, cine l-ar putea asigura că nu se întâmplase sau nu se va întâmpla acelaşi lucru? Nu-şi putea ierta propria neatenţie. Numai un vis putea fi acceptat atât de involuntar şi pasiv. Se supăra pe el însuşi spunându-şi: „Dar eu? Eu nu dormeam. Şi ea voia să îmi povestească totul." Şi se sufoca de neliniște la ideea de a nu putea face nimic pentru ea.

Din când în când, se calma amintindu-şi că femeia nu-şi termina frazele, că, de-a lungul acelei zile, ea îi dăduse sentimentul că ascundea multe lucruri sau că deşi trecea de la un subiect la altul, cu reveniri discontinue la acelaşi subiect, şi el se justifica astfel. Dar problema lui nu era aceea de a se consola. Problema era să ştie dacă da sau nu, dacă a fost sau nu neglijent. îşi petrecu noaptea într-o stare de criză veritabilă. A doua zi era un pic mai calm. Dar nu putu lucra nimic. îl prinse jumătatea zilei în casă. Făcea tot posibilul să nu se gândească la femeie, dar fiecare soluţie îl aducea din nou la ea. La un moment dat, când era pe punctul să se apuce de citit, îşi aruncă cât colo cartea. Era un roman poliţist dintre cele mai banale. Cu fiecare pagină, eroul se lansa în aventuri absurde pe care le-ar
fi putut evita fără niciun efort, era bătut până la moarte, îşi revenea şi-şi ştergea urmele de sânge. Era sigur că se va răzbuna în ultima pagină. Sabri îşi aminti ce-i spusese unul dintre amicii lui, un naiv, despre o carte de acelaşi fel. Sărmanul crezuse că apăra un mare adevăr în acest morman de prostii şi găsise o noutate în toate acele platitudini de limbaj. Când s-a făcut seară, s-a dus din nou la pescuit. La întoarcere, trecând prin grădină, îşi aminti ce-i spusese Sekhere când cumpăraseră casa. După ce privise îndelung grădina în paragină, soţia lui îi spusese: „ Nu aş putea locui singură în această casă. Primul lucru de făcut este să ne ocupăm de grădină." Acum credea fără îndoială într-o legătură între aceste cuvinte şi vizitatoarea de săptămâna trecută. „Păcat, nu voi învăţa nimic cu privire la aceasta, pentru că ea nu va reveni niciodată..."

Totuşi, ea reveni. Sosi într-o dimineaţă, la două zile după ce el îşi pierduse orice speranţă. Sabri îşi pusese costumul de baie şi privea marea, nehotărât.

Atingea marea cu picioarele pentru a doua oară, când auzi soneria. Sabri, mulţumit, de parcă l-ar fi cunoscut pe cel care suna, merse la poartă, ocolind casa. Tânăra stătea, neliniştită, agăţată de grilele de fier ale scării acoperită de verdeaţă, legănându-şi poşeta şi lovind-o de propriile picioare.

— Lansaţi invitaţii, insistaţi şi apoi, îi faceţi pe cei invitaţi să aştepte în faţa porţii, pe căldura asta!

Sabri încercă să-şi compună o expresie a feţei timidă. Spuse că se culcase târziu.

— Şi voiam să fac o baie pentru a mă trezi.

— Mi-am adus şi eu costumul de baie dar nu voi face baie aici. Mă veţi însoţi pe plajă, nu-i aşa? Sabri făcu un semn cu capul, semn care voia să spună: „Cum doriţi."

Ajunseră pe chei, ocolind din nou casa. Admiră din nou părul strălucindu-i în soare, braţele şi gâtul femeii, atrăgătoare şi foarte bronzate sub inul alb.

îi oferi unicul şezlong de pe chei şi ea se aşează ca şi cum ar fi cu adevărat obosită. El se ghemui, aşezându-se în genunchi.

— Am venit cu maşina,spuse ea, poate că de-asta sunt aşa obosită. Fereastra era stricată, nu am reuşit s-o deschid. Apoi brusc, schimbă subiectul: Ce frumoasă vreme, nu-i aşa? Haide să ieşim imediat.

Sabri voia să bea împreună nişte cafea, înainte de a ieşi. Se ridică pentru a o pregăti.

— Nu, nu, mergeţi şi faceţi baie! Eu voi face cafeaua. Sunt şi nişte ţigări acolo, nu-i aşa ? Dar ea nu se ridică de pe şezlong. Sabri îi dădu un pachet cu ţigări.„Data trecută nu a fumat" se gândi el. La femeia aceasta, fiecare detaliu devenea o enigmă. Aceeaşi neliniște îl cuprindea din nou. Cea pe care o avusese pentru viaţa acestei femei, de trei zile încoace. Cu toate acestea, nici măcar nu-i mulţumise că revenise. Ea făcea totul într-un mod atât de neaşteptat. Ridică din umeri, ca şi cum ar fi spus: „Nu am nicio vină. Dacă ar fi sosit când eu eram sus, aş fi văzut-o imediat ce ar fi deschis poarta, aş fi întâmpinat-o altfel, în acest caz. Aş fi avut dreptul, atunci." Un timp, vorbiră de toate şi nimic. Ea spunea că îşi dorise să vină de câteva zile. Dar că, de fiecare dată, se întâmplase ceva ce o împiedicase să plece.

Apoi, povesti despre vaporul din Uskudar. în sfârşit, se ridică spunând: Mă duc să fac cafeaua. Şi dumneata fă-ţi repede baia. Se comporta ca şi cum se cunoşteau de 40 de ani sau, chiar, ca şi cum aveau o viaţă împreună. Şi aceasta îi tulbura lui Sabri fericirea şi liniştea pe care le simţea regăsind-o. Faptul că ea avea aerul de a se fi instalat în viaţa lui îi plăcea şi îi provoca în acelaşi timp, frică.

Plonjă în mare ca şi cum ar fi vrut să taie din rădăcină cursul gândurilor sale.Se bălăcea întotdeauna lângă ţărm, pentru că se temea de curenţi. Dar, de această dată, se depărtă spre larg, fără să-şi dea seama. Apa era adâncă şi liniştită. Niciodată nu-i făcuse atâta plăcere, îmbrăţişă imaginea noii sale prietene de mai multe ori, în valul lin, dar de fiecare dată, ea scăpă din braţele lui. O prinse din nou. Era ea sau era Sekhere, cea pe care o strângea astfel în braţe? Se luptă cu valurile în lina succesiune a mişcărilor de care nu se credea în stare şi în lina inconştienţă de vis. îşi dădu seama unde
se afla simţind răspunsurile violente ale apei date braţelor şi picioarelor lui. Atunci înţelese că se aventurase mult dincolo de limita fixată. Era în mijlocul curentului. Privi disperat în jur de parcă se întreba: „Dar dacă din nefericire...?" începu să înoate încet spre ţărm. Când ajunse la treptele cheiului nu mai avea suflu. Femeia era în capul scării şi îi zâmbea. Aştepta lângă şezlong, aşezată jos, cu tava cu cafea cu ceştile goale şi cu cafetiera plină. „Ce repede uit că sunt tatăl a doi copii, se gândi el prinzându-se de scară. Ceea ce este bizar, este că nu am ştiut că puteam să înot." De fapt, el se gândea la cu totul altceva. Voia să spună:,, O fiinţă poate face rău fără să vrea." Cu toate acestea, era mulţumit să o regăsească pe femeia din faţa lui cu surâsul ei misterios. "Nu seamănă deloc cu o persoană care îşi trăieşte toate zilele sub ameninţarea morţii."

Vizitatoarea insistă din nou, când îşi terminară cafelele.

— Mergeţi acum să vă îmbrăcaţi. Nu uitaţi că mă veţi duce astăzi la plimbare. Apoi brusc expresia feţei se schimbă. Să ieşim înainte să vină doamna Ayşe. Oamenii care plâng în faţa mea luându-mă drept altă persoană nu-mi mai plac deloc.

— Este ziua ei liberă.

— Nu face nimic. Să ieşim totuşi. Este o vreme aşa de frumoasă!

Urcară prin curtea pavată. Sabri intră în camera lui ca să se îmbrace şi ea, în camera de zi. El nu putea uita pericolul prin care trecuse adineaori. Când se întoarse, după ce se îmbrăcase, femeia era cufundată în schiţele de pe biroul lui. Sabri îi povesti subiectul lucrării sale. îi povesti despre Evliya Qelebi.

— Bunicul se amuza mult citind când rămânea singur şi uneori ne povestea. Femeia se ridicase şi se grăbea să pornească.

în faţa porţii, el găsi o scrisoare de la Sekhere, adusă de poştaş. O puse în buzunar, apoi se întoarse în casă cu un pretext oarecare. Vroia să arunce o privire asupra scrisorii, dar o lăsă pe masă când înţelese că nu o putea citi cu spirit liniştit. Văzuse: „Suntem bine. Să nu-ţi faci griji." îi era suficient pentru ziua în curs.

Femeia îl aştepta sub smochinul plăpând de lângă poartă. Sabri se mira întotdeauna văzând acest copac dintre grădina lui şi grădina vecină ca şi cum acesta nu s-ar fi putut decide cu o parte lipită de zid şi cu o parte depăşindu-l. "Exact ca mine. Tu ce zici Khadjivad?" , întrebă el. Khadjivad ridică din umeri. "întreabă-l pe Karagueuz!" Dar Karagueuz era preocupat de femeie. "Nu o face să aştepte! făcu el semn. Este nepoliticos. Şi cum aş mai putea găsi una ca ea?" într-adevăr, pe faţa ei se citea o durere dificil de exprimat.

O simţi pe femeie liniştindu-se când el încuie poarta grădinii prin grilaj. Amândoi examinară această poartă pe care tocmai o închiseseră ca
pe un lucru bine făcut. Apoi se trezi cu femeia agăţată de braţul lui. Ca şi cum casa ar fi fost o a treia persoană şi ca şi cum ei deveniseră mai apropiaţi pentru că scăpaseră de ea.

Sabri nu putu uita niciodată această zi, ca şi pe prima zi, de altfel. Femeia care stătea la distanţă de el în casă, ca învăluită de un soi de obişnuinţă, acum se apropia, folosea toate armele feminităţii ei, una după alta. Dar lucrurile stăteau cu adevărat astfel?

III

Pentru a scăpa de chinul interior, Sabri îi vorbi despre acele nelinişti care-i aduseseră atâta neodihnă în ultimele zile. Ploaia de vară îl asculta de parcă ar fi fost cu adevărat dezolată.

— Bun, dar era o minciună, nu ştiu de ce am mint. Pentru a face pe interesanta, fără îndoială. Este puţin şi o festă pe care ne-a jucat-o ploaia. Nu s-a întâmplat nimic asemănător şi nici nu se va putea întâmpla, pentru că trăim separat. El se distrează prin Italia, cu o altă femeie. Se opri şi îl privi cu un aer frivol. Ştiaţi? Este foarte frumoasă. O blondă suedeză. Dintre acele frumoase la modă, un pic sportive şi în întregime ca nişte artiste de cinema, una din alea. Am şi o fotografie de mari dimensiuni cu ea. Fără îndoială, mi-a trimis-o vreuna dintre amantele soţului meu.

Sabri o asculta cu gura căscată de stupoare.

— Dar cum este posibil? Cum suportaţi aşa ceva?

Ea îşi curbă buzele ca şi cum ar fi spus: „Ce pot face? Pentru că se iubesc."

— Şi, apoi, cum aţi fi inventat toate acestea?

— Nu vă amintiţi ce tristă eram în ziua aceea? Eram închişi în casă. Făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să spună ceva şi apoi, renunţă. Şi îl sărută din vârful buzelor pe obraji. Devenise din nou femeie şi seducţie. „Ne sărutăm pe stradă ca nişte şcoiari." Cu toate acestea, el devenise mai calm! Dar era o linişte abia dobândită.

„ Atâtea minciuni!"' îşi repetă el. Apoi, se gândi că ea ar putea minţi şi de această dată. Ceea ce îi spusese în cealaltă zi , ar putea fi foarte bine, adevărul-adevărat.

în cealaltă zi, ea mărturisise într-un moment de slăbiciune. Acum, voia să îndepărteze de el chiar şi cea mai mică tulburare. „De mine şi poate de toată ziua." Dar, chiar dacă nu-i prea venea să creadă, ceva îi spunea că aceste cuvinte care transformau totul în derizoriu puteau fi veridice.

„Nu este aşa când un bărbat îşi găseşte jumătatea?" Dar' Khadjivad nu era de acord. „Este posibil aşa ceva,dragul meu Karagueuz, atunci când există deja o parteneră ireproşabilă în ce priveşte fidelitatea şi doi copii nevinovaţi şi fără păcat?" Şi Sabri îşi spuse, revenindu-şi: „Să fie posibil aşa ceva, să fiu un bărbat atât de murdar, în acest moment? Şi , în plus, nişte căi atât de ocolite I" Se opri din mers.

— Puţină clarificare, vă rog, spuse el, imitând maniera de^ a vorbi a tinerei femei. Puţină clarificare. în care dintre afirmaţiile dumneavoastră trebuie să mă încred? îi vorbea,
întinzând spre ea mâna dreaptă ca pe un potir, cu vârfurile degetelor unite, ca şi cum s-ar afla pe o scenă.

— Bineînţeles că în cea pe care tocmai am făcut-o. Ultimele veşti sunt întotdeauna cele mai corecte. Nu-i aşa? Autoritatea competentă a dezminţit faptul.

Râdea, dându-şi capul pe spate. Dinţii îi străluceau în lumină ca nişte diamante. Faţa îi radia acea fericire pe care el nu o văzuse şi nu
0 cunoscuse niciodată. Ca şi cum, ea devenise peste noapte o floare unică. Şi această fericire amintea luminile anumitor înserări care trezesc în noi lucrurile într-o altă manieră, ca şi cum clipa prezentă zbura ca un zmeu, ca un cântec. Adevăratul sens al ceea ce numim bucurie, aceasta trebuia să fie: o stare de spirit care face astfel să i se topească materia, să o amantizeze, sau măcar să o renege în propria ei claritate. Pentru că în acest moment cei care ar vedea-o pe tânăra femeie nu ar putea vedea nimic altceva în ea decât această strălucire. Brusc, 1 se făcu frică. Se gândi la suferinţa în care probabil că trăia ea, pentru a se putea bucura cu atâta intensitate. Poate că trecuse prin încercări pe care alţii nu le-au cunoscut vreodată. „în orice caz, asta nu se întâmplă pentru că este cu mine" se gândi el.

— Semănaţi cu o lampă veche, frumoasă şi lucrată cu grijă. Sau poate chiar cu o lustră !

— în plină zi!

Ea râdea, cu mâna pe umărul lui.

— în copilăria mea, aveam un felinar cu
gaz pe strada noastră. Lumea uita să-l stingă, în timpul zilei. Ardea singur în mijlocul ramurilor şi frunzelor, ca şi cum aştepta un lucru pe care numai el singur îl ştia, străin de

ceea ce-l înconjura. Oare eu n-aş putea fi un asemenea lucru?

— Nu. Am spus-o în legătură cu bucuria dumneavoastră. Apoi, brusc, gândul lui se schimbă. Poate că asta este, de ce nu?

—Aşadar, aţi înţeles. în orice caz, de aceea am revenit astăzi. Ascultaţi! Decisesem de mult timp să-mi ofer o zi pentru mine, înţelegeţi? O zi pentru mine de la început la sfârşit. Ziua libertăţii mele. O trăim împreună, astăzi.

Apoi îl prinse de braţ şi-i vorbi cu ochii lăsaţi:

— Sper, că nu mă consideraţi prea importună. Eu mă aflu în asemenea situaţie, din când în când. Suportaţi-mă, astăzi. Vă rog! Se văd asemenea situaţii la oameni care trăiesc puţin, care suferă de multe maladii! Apoi, se opri din nou. Ascultaţi-mă cu atenţie. Acum sunt perfect sănătoasă. Am o sănătate de fier! Şi îi râse în nas, cu toată feminitatea, cu pieptul în faţă, ca un atlet. Sabri fu stupefiat de formele înnebunitoare ale acestui trup în această rochie vaporoasă şi care nu puteau fi învinse decât de ani şi de timp.

Daţi uitării această melodramă! Scoateţi-o total din minte. Nu ştiu de ce am spus lucrul acesta.

Ea continuă, înainte ca Sabri să poată răspunde:

— îmi este foame. Ar fi trebuit să ne gândim, oare se poate mânca ceva pe plajă?
îşi înălţă capul. Era uşor împurpurată. Trebuie să vă întreb înainte de toate dacă sunteţi destul de bogat pentru a-mi suporta capriciile, astăzi? Dacă nu...

Era din nou o fetiţă. Elementele dezlănţuite de furtuna de acum 10 zile reveneau. Această femeie mitologică, această zeiţă zdrobitoare, această creatură care capătă dimensiuni uriaşe din clipa în care vrei să o îmblânzeşti, să o domini, această egală înfricoşătoare a mamei- natura, această teroare eternă a bărbatului, nu mai exista.

— Ce urmează să facem dacă nu sunt suficient de bogat?

Ea îşi scutură capul atât cât cerceii să i se vadă bine în soare.

— La ce folosesc aceste amintiri de familie? Le vom pune gaj, vom face ceva cu ele. Râdeau amândoi. Sau pe unul dintre inele. îşi întinse mâinile. Rubinul mare şi briliantul consistent reflectară pentru o clipă razele de soare. Se opri din nou şi scoase un talisman din diverse feluri de aur. Şi acesta poate rezolva problema.

— Purtaţiîntotdeaunaasupradumneavoastră toată această avere? întrebă el.

Ea zâmbi:

— Cum spunea bunica, cu valoare de comoară. Brusc, vocea ei deveni serioasă. Nu. Bona noastră a fugit. Casa este goală. Până să le depunem la bancă, mama şi cu mine, ieşim cu tot ce avem. Şi, cum mama n-âre deloc încredere în mine, nu-mi lasă decât aceste lucruri. Reveni, apoi, la acelaşi ton de glumă:

Am schimba uşor cel puţin asta, nu-i aşa? Arăta în continuare talismanul de aur din mâna ei. Se pare că mi l-au pus în leagăn când eram bebeluş. Poate că de aceea am rămas un pic cam puştoaică, pentru că niciodată nu l-am părăsit.

Dar Sabri nu o mai asculta. Era mirat că un lucru care-l preocupase atât de mult de la prima întâlnire să fie explicat cu atâta naturaleţe. Un mare mister i se revelase

singur. îşi râse de el însuşi evocând toate motivele pe care le imaginase pentru care ea să-şi scoată astfel bijuteriile. La început, crezuse că aceasta se datora unui ataşament foarte puternic faţă de nişte obiecte vechi. „Totuşi, este ciudat şi uluitor" şi răspunse cu voce tare, la întrebare:

— Nu merită efortul. Avem destui bani I

— E bine, atunci, spuse ea şi se opri din mers. Am deprins acest „e bine atunci" de la o anatoliancă. A rămas în casa noastră mulţi ani. Nu se simţea străină de nimic. Spunea la orice: „e bine atunci" şi se resemna. Dar şi asta este rău. S-a resemnat cu privire la atât de multe lucruri, după căsătorie. Trebuie să aibă şi resemnarea, o limită, nu-i aşa? A te resemna te va înfrumuseţa întotdeauna pe tine, care te resemnezi? Totuşi, pe ea o înfrumuseţa... Faţa femeii exprima în continuare aceeaşi bucurie. A continuat să vorbească: Eu nu am niciodată bani. Nu mi se dau. Am la mine numai cu ce să-mi plătesc taxiul şi biletul pentru vapor. îmi veţi cumpăra un pachet de ţigări, de acord? iste mult timp de când nu am mai avut un pachet de ţigări al meu. Spusese asta cu veselie şi pe un ton curios. Nu era nimic fragil şi nimic timid în vocea ei. Sabri considera normal ca ea să nu aibă bani, în ciuda cerceilor cu diamante şi inelelor de pe degete. Totul era natural la ea. Chiar şi minciuna. „Oare există minciună şi adevăr pentru un zmeu?" se întrebă el în gând. Ea are multe atitudini pe care nu i le-aş suporta alteia nici măcar o clipă. Vorbeşte lipită de mine, îşi schimbă starea în fiecare moment şi eu nu mă satur deloc. Brusc, se gândi la toate schimbările operate în el de dimineaţă şi până atunci. Dorinţa de a fugi, simpla dorinţă de a avea o femeie, o tandreţe ciudată, iubire, frică, admiraţie, un sentiment de prietenie, cum nu mai simţise niciodată. Ce ciudat pachet devenise? „Dacă mă voi putea recunoaşte când mă voi trezi dimineaţă, va fi deja bine."

— Dacă vreţi, găsim un loc unde să mâncăm. Cunosc bine plaja.

— Cum vreţi. Dar să nu aşteptaţi să iau eu o decizie.

— Deci, un loc bun. Unde-aţi vrea?

— Eu nu cunosc deloc zona asta!

— Dar sunteţi din Istanbul?

— Bineînţeles că sunt din Istanbul şi, încă, de multe generaţii! Dar cu toate acestea, nu cunosc. Nu ieşim prea mult în oraş, eu şi ai mei.

Aceste trei fraze fuseseră pronunţate pe trei tonuri diferite. Spunând: „sunt din Istanbul", vocea ei era amplă şi ea era mândră de o viaţă plină de educaţie şi de atâtea preferinţe. Apoi, mărturisind că nu cunoştea Bosforul, aceeaşi voce se diminuase ca vocea unei fetiţe care se miră de propria-i prostie. Aici, era influenţată de o întreagă societate spunând că nu ieşea mult, era ca şi cum ea însăşi era despărţită şi aproape ascunsă de lumea întreagă, printr-o retragere voluntară dintre oameni. „De ea însăşi sau de adevăr!". Căci în ciuda eforturilor pentru a arăta acest refuz ca pe un fel de superioritate şi ca pe o alegere, el presimţise constrângeri de nedepăşit. Asta-i aducea aminte de Carol I care, dus la Londra pentru a fi judecat, se urca în fiecare dimineaţă pe cal şi anunţa cu voce tare prima etapă a parcursului, ca altădată, ca şi cum ar fi fost încă suveran, avea încă toată libertatea şi toată puterea. „Oricum, nu ieşisem foarte des la plimbare!"

Era imaginea vieţii acestei frumoase şi surprinzătoare creaturi care lua, astfel, formă în gura ei. Spusese asta ca şi cum ar fi suflat dintr-oclată spre soare o pastă de sticlă bine preparată. în aşa fel încât o lume care o supunea total strălucise într-o clipă în sticla irizată a caleidoscopului acestui cuvânt unic.

în realitate, el era stăpânit de o atracţie pe care nu o mai simţise niciodată până atunci. Pentru că, erau lucruri pe care le-ar fi considerat superficiale, prea sentimentale sau chiar stupide în alte circumstanţe. Dacă ar fi putut să ia un pic de distanţă, ar fi spus poate: „Mă las captivat de un iluzionism de proastă factură." Dar asta nu era posibil. Mai ales, în acest moment. Căci femeia era agăţată de braţul lui şi mergea lăsându-se pe el cu jumătate din greutatea corpului ei. Era prizonierul unei mulţimi de minciuni. „Poate că nu este deloc cum îmi imaginez. Şi că de fapt nu-mi pot ierta această situaţie în care m-am băgat singur." Pentru că nu era o situaţie pentru oameni ca el care depăşiseră 40 de ani şi care era tatăl a doi copii. Asemenea lucruri nu erau pardonabile decât la o vârstă foarte tânără şi în mod excepţional. în ciuda faptului că era conştient de asta, o bună parte din el luneca spre ea.

Brusc, ceva se rupse în el. îşi amintise de scrisoarea de la soţia lui, pe care nu o citise. Aştepta această scrisoare de trei zile. în ultima scrisoare, Sekhere îi scrisese despre lucruri bizare din viaţa lor acolo şi mai ales despre copii. „De când am ajuns, tata face orice pentru ca băiatul să spună despre el că este şmecher. în plus, în fiecare seară îl învaţă pe băiat o înjurătură. Spune că asta îi va folosi mai târziu, că cel mai puternic este banul şi că îşi va cumpăra liniştea cu bani! Copiii s-au obişnuit să mănânce la masa de seară antreuri picante, pentru raki. Mai ales băiatul care mănâncă bând apă, picătură cu picătură, în faţa bunicului. Cred că şi eu, la rândul meu, m-am obişnuit cu această viaţă de noctambul. Pe scurt, suntem cu toţii iniţiaţi într-o şcoală ciudată. Lăsând gluma la o parte, nu crezi că educaţia copiilor este în pericol?"

„Educaţia copiilor!" vru el să gândească. Dar asta nu i se părea importantă în acest moment. Poate că îngrijorarea soţiei nu era decât voinţa de a umple pagina. îşi aminti aproape râzând ce angoasă o cuprindea când, o dată pe lună, trebuia să-i scrie o scrisoare tatălui ei. „Spune-mi ce să-i scriu. Dă-mi nişte sugestii, te rog! Ştii că afurisita asta de hârtie nu se umple singură şi nu vreau să i-o trimit virgină", se lamenta ea. Dar, niciodată nu trimitea scrisoarea până nu umplea patru sau cinci pagini. Şi când el o întreba, ea îi dădea scrisoarea, spunând: „Ce vrei să scriu? Un pic de asta, un pic de ailaltă. Citeşte-o dacă vrei."

Acum Sabri regreta că nu citise niciodată măcar una din acele scrisori. Dacă le-ar fi citit, poate că acum nu s-ar fi neliniştit atât. „Şi scrisorile mele sunt scrise, fară îndoială, în această manieră."

„Tanti Raziye a venit din Yozgat. Cunoaşte toate dansurile de acolo şi chiar din oraşele vecine. Dacă ai vedea cum sare, cum îşi mişcă pântecele, în ciuda celor patruzeci de ani depăşiţi. Şi nu vreau să spun că găsesc asta normal. Ea pare să-şi asume educarea fiicei noastre. Cu fiecare ocazie, o învaţă dansuri. A început să danseze din buric. Ar trebui să asişti la felul lor de a dansa faţă în faţă, Câmpia din Bourtchak! Aşa cum am spus deja, asta nu este casă, este o şcoală de

dezmăţ. Totodată, fata are voce foarte frumoasă. Să i-o ţină Dumnezeu!"

Îşi vedea socrul de parcă ar fi fost în faţa lui, cu cu faţa lui paralizată, în colţul lui dintotdeauna, cu narghileaua, masa de servit raki şi pipele. Din cauza paraliziei, gura îi era întredeschisă într-un fel de semisurâs copilăresc, sub mustaţa albă. Sărmanul domn Suleiman!

Se opri în faţa fântânii Vani Efendi şi privi în jurul lui. Toate gândurile avute nu putuseră să-l facă să uite că era pe punctul de a încerca să se îndoiască de sinceritatea femeii, pentru a-şi justifica situaţia de moment şi că voia să inventeze o poveste despre „condiţia umană" capabilă să-l înglobeze şi pe el. Făcea parte dintre acei amărâţi de oameni care nu puteau accepta un al doilea lucru, chiar provizoriu, fără a-l distruge pe primul. Toată viaţa lui era gândită astfel. Dar, cum asta nu era posibil şi cum fiecare gând, fiecare sentiment venea cu un semen, un opus, un precedent şi un următor, el trăia mereu fragmentat. Din această cauză, caracterul lui semăna cu o lumânare de seu de balenă care curge dintr-odată în mai multe forme. Şi rămânea adesea lipit de fundul recipientului. Câteva gesturi venite de lângă el îi reamintiră că îşi neglija prea tare prietena. Un lucru la fel de injust ca şi celălalt.

— Mă gândeam la scrisoarea de la soţia mea, pe care n-am citit-o.

— O veţi citi diseară. Vocea îi era iritată şi seacă, mai mult decât se aştepta el. Dar faţa îi era surâzătoare. Nu uitaţi, ziua aceasta este ziua mea!

— Da, v-aţi făcut-o cadou!

—Dar, dumneavoastră sunteţi responsabilul. Dumneavoastră m-aţi făcut să mă gândesc la acest lucru, niciodată nu mi-ar fi venit în minte aşa ceva, fără dumneavoastră. îl prinsese din nou de braţ. Priviră împreună marea, de sus, de pe colină. Peisajul semăna cu o mare pasăre colorată şi gata să-şi ia zborul în orice moment. De această dată, o trase pe tânără spre el. Ea îşi apropie faţa de faţa lui, de parcă abia aşteptase acest gest. Dar această apropiere tulbură frumuseţea dorinţei din momentul precedent. Ca şi cum ar fi vrut să se răzbune, Sabri spuse:

— Ce păcat că nu e un fotograf prin preajmă.

Când luară barca de la cheiul Kandilli, pentru a traversa, frica de ridicol se reanimă pentru că se simţea atât de fericit să fie cu ea printre frumuseţile acestei amiezi de vară. La fel simţise toată luna în care îl înlocuise pe director când era foarte tânăr. în prima zi, deja, unul dintre prietenii săi insistase să-i facă o poză la biroul directorial. Sabri se considerase atât de stânjenit şi fals pe acea fotografie încât trăise luni de zile ca şi cum viaţa lui fusese otrăvită. Totuşi, fotografia era fără defect. Cei care o vedeau o admjrau spunând: „Seamănă atât de bine cu tine!" într-adevăr, el era. Numai că buzele lui surâzătoare semănau cu o gură de peşte. Şi ochii i se dădeau peste cap, sub sprâncenele groase, într-un nor de fericire. Din acel moment, nu se mai aşezase la acel birou şi cum activitatea lui nu-i permitea să lucreze în acelaşi birou cu prietenii lui, el lucrase pe un scaun adus acolo ca pentru un vizitator! Cel mai rău este că nu putuse explica asta nimănui. Toată lumea crezuse că o făcuse din respect pentru post. Nimănui nu-i trecuse prin cap că el s-ar simţi nefiresc.

Nu se simţea mai bine nici în această barcă. Dar, nici vara, nici marea, nici tânăra femeie nu înţelegeau acest lucru. Erau guvernate fiecare de natura lor şi atacau fără încetare. La fiecare lovitură a ramelor, Bosforul făcea tangaj, se umfla şi se arunca împotriva lui. Marea se întindea înaintea lui cu limpezimea ei de baga, femeia voia să împărtăşească pe loc cu el tot ce considera ea frumos, se agăţa de braţul lui, îşi oferea faţa apropiindu-şi-o de a lui şi îl ironiza pentru absenţa lui. Şi Sabri se resemna, simţind că buzele îi semănau din ce în ce mai mult cu o gură de peşte cu acelaşi surâs, că ochii i se tulburau din cauza aceleiaşi stări de beatitudine vâscoasă şi tâmpă. Cu toate acestea, era fericit. Se afla din nou în faţa acestui prag magic. Chiar dacă era ridicol, nu mai trăise de mulţi ani acest lucru miraculos care se numeşte începutul unei iubiri. Din păcate, nu se putea lăsa cu totul în voia sentimentelor. Nu era decât umbra sa într-o slăbiciune stranie, de parcă era prins într-un vârtej.

Luară prânzul la Yenikoy, într-un restaurant aflat la parter, într-o veche ya//[7]. La început femeia fusese încântată de grădina în pantă, apoi îi plăcuse semiîntunericul din sala transformată în salon. în realitate, aceasta semăna mai degrabă cu un birt. Dar, cu fiecare val, prezenţa mării umplea încăperea. Văzându-l pe chelner care, cu mâinile sprijinite pe masă, le aborda pe cele două femei care erau pe punctul să înceapă să mănânce cu gesturi largi de parcă făceau scrimă, Sabri înţelese că nu-şi va putea trata invitata cum ar fi vrut. Pe de o parte, femeile continuau jocul de braţe şi încheieturi şi, pe de altă parte, râdeau cu ostentaţie, de parcă voiau să le audă toată lumea.

Chelnerul, admirator în ultimul grad al acestei demonstraţii gălăgioase răspundea la fiecare chemare cu un gest care voia să spună „imediat" şi se reîntorcea la conversaţie. Sabri îi spuse prietenei lui, încetişor:

— Cred că m-am înşelat.

— Şi mie mi se pare la fel. Dar locul este frumos. Cu condiţia să priveşti în depărtare, la mare. într-adevăr, locul din faţa casei nu era îmbietor. Tot felul de mizerii se agitau pe Calea lor Lactee printre petele de benzină şi de păcură care susurau ca nişte pelicule fine, irizate. S-ar fi putut spune că toate resturile oraşului erau adunate acolo. Cum aceasta nu ar fi fost de ajuns, un vapor cu motor făcea cercuri interminabile în faţa casei şi anihila peisajul şi tot salonul prin zgomotul provocat de detunăturile gigantice. Pe scurt, nimic nu venea în sprijinul promisiunii zidului micii grădini cu vopseaua albă umflată ca nişte solzi de peşte.

în sfârşit, chelnerul se agită un moment în mijlocul sălii, ca un vapor care tocmai şi-a smuls geamandura, apoi, ca şi cum ar fi vrut să-şi vină în fire şi să stăpânească situaţia, merse spre oglinda de pe perete şi se privi insistent. Era un tânăr masiv, cu păr lung şi creţ, cu sprâncene şi mustaţă negre. De la distanţă, l-ai fi putut considera frumos. Dar, cu ochii aceia ai lui dintre care unul mai mic decât celălalt şi duşi în fundul capului, ca nişte cuie în găurile lor, de o parte şi de alta a unui nas coroiat, te făcea să te gândeşti mai degrabă la un relief hitit sau chiar mai bine la

7 Casă de vacanţă situată pe malul Bosforului.

capul regelui Gudea din epocile trecute. Poate că după ce s-a asigurat că seamănă cu adevărat cu această veche statuie, veni la masa lor şi le puse în faţă o listă pătată cu grăsime. Şi rămase în picioare lângă ei, nerăbdător ca ei să aleagă imediat ceva. Era evident că nu ştia mare lucru despre felurile de mâncare, nici despre serviciu şi chiar considera că aceste lucruri sunt fără importanţă. în timpul mesei amestecă peştele cu carnea de vită şi muştarul cu piperul.

Se ducea şi venea într-o stare de agresivitate ciudată şi fără motiv îi considera pe clienţii bărbaţi în totalitate inutili, o adevărată insultă la adresa lui. Sabri remarcă o dată sau de două ori că se îmbuna graţie frumuseţii tinerei lui invitate. Dar, din păcate Sabri era şi el acolo şi regele Gudea nu-i putea suporta pe bărbaţii din restaurantul acesta, pe care-l considera drept propriul lui harem.

Totuşi, tânăra era veselă: „Ce poate face lucrul acesta? Poţi găsi oriunde ceva de mâncare, dar nicăieri nu găseşti un chelner ca el!" spunea ea. Nu-i prea era foame. Băuse numai o gură din raki-ul comandat. în schimb, vorbea. Spunea că iubeşte mult marea^ „Apa este adevărata mea esenţă", spunea ea. îşi aşeza des mâna pe mâna lui Sabri şi vorbea privindu-l în ochi. „Iubesc tot ce vine din profunzimi", spunea ea. „Apa vine. Aşa cum vântul învăluieşte omul. Nicio baie nu răcoreşte atât. Mai ales briza din zorii zilei,... am rămas mult timp... după ce casa noastră a ars. Mergeam la pescuit cu tata, dimineaţa foarte devreme." Apoi, brusc, schimbă subiectul.

— Devenisem prietenă cu tata, după ce ne arsese casa. Până atunci, eram ca şi pierduţi în casa mare, prea mare! După incendiu, am înţeles că, în orice caz, tata nu iubea oricum această casă. Şi iarăşi revenea la viaţa în acea fermă, la briza dimineţii, la povestea cu frigul muşcător şi cu senzaţiile pe care le simţea la nivelul pielii. Nu reuşesc să vorbesc cu oamenii pe care-i iubesc fără a-i atinge, fără a-i otrăvi.

Khadjivad era foarte mulţumit: „Ei! Fata asta se agaţă efectiv fără încetare de domnul. Oare cum se va termina această istorie?"

Karagueuz îi spuse să tacă. „Taci, taci şi ascultă. Ascultă ce frumos vorbeşte."

Sosirea regelui Gudea cu farfuria în mână le întrerupse disputa. Sabri încercă încă o dată să-i explice că ei nu voiau tarama, dar renunţă. Tânărul considera acest antreu indispensabil pentru raki.

IV

Spre sfârşitul mesei, ea deveni curioasă cu privire la viaţa lui Sabri şi-i puse multe întrebări. Fiecare răspuns o bucura ca şi cum acesta îi era oferit ei, îi aparţinea ei. Sabri o văzu, după câteva minute, vorbind despre copiii lui şi despre soţia lui şi a fost stupefiat. Plaja era pustie şi caldă. Ardea sub valurile albe de foc. Dar cabina din care tocmai ieşiseră era întunecoasă şi umedă. Acum, Sabri îşi amintea cabina ca de o grotă în mare. O grotă în mare a cărei lumină se deschidea şi se închidea cu valurile din sângele lor.

„Este posibil aşa ceva Khadjivad? în timp ce sărmana lui soţie este într-un oraş îndepărtat cu cei doi copii ai lui nevinovaţi..."

Sabri se închise în el pentru a face să tacă această conversaţie.

Khadjivad era mai tolerant: „De ce nu, un bărbat tânăr cu o femeie tânără, asemănători."

„Să vă ia Dracu' pe amândoi!" gândi Sabri întorcându-se încă o dată şi o privi pe femeia întinsă lângă el. Faţa sa devenise o mască în spatele ochelarilor negri şi ea stătea lungită, insensibilă. „Toate acestea pentru a ajunge la această înstrăinare?" se gândi el. „Să ajungi la un lucru atât de simplu pe cărări atât de complicate!" Se întoarse din nou, de

această dată pe burtă. „Amândoi." Dar, aveau dreptate cei doi. Toate gândurile lui erau la această femeie. A o vedea în totalitate departe de el nu-i plăcea deloc.

„Din acest moment am ieşit din viaţa ei." Dar ceea ce îl durea nu era numai acest lucru. Era ceva mult mai important. Ceva mai important ce el nu reuşea să înţeleagă. Era nerăbdător şi temător ca şi cum ar fi aşteptat un verdict. „Lasă copilul să doarmă!" Era ca şi cum mâna lui Sekhere l-ar fi apucat de umăr pentru a-l îndepărta de pătuţul fetiţei lor, bolnave. Această imagine venind de demult, din timp, îl mira. Era corect ca Sekhere să intervină în această afacere? Dar, pentru el, asemenea lucruri erau normale. Făcea parte din acea categorie de oameni care îşi poartă toată viaţa cu ei. Fiecare pas pe care-l făcea, găsea categoric răspunsuri îndepărtate sau apropiate, în capul lui. Ceea ce îl mira era faptul că se simţea cu adevărat la căpătâiul unei bolnave aşa cum mai fusese el cu ani în urmă. Sau mai degrabă, se instala în el un sentiment la fel de distructiv şi la fel de disperat. Ce ciudată era această femeie! Declanşa în celălalt mecanisme foarte diverse, închise pentru o clipă ochii. Se gândi la ce se întâmplase în grota umedă din mare a cabinei şi la starea lui de acum. Pentru că ei veneau să se culce astfel ca două aripi arse sub soare!...

— îmi puteţi da o ţigară?

Sabri a fost foarte mulţumit, parcă ar fi scăpat de un mare chin. O bucurie asemenea celei din ziua în care fiica lui îşi revenise după boala de care suferise. îşi puse mâna pe frunte, înainte de-a lua pachetul cu ţigări. „Ce mi se întâmplă? De unde venea această comparaţie?" Soarele amiezii însoţit de nori, se aduna pe plajă. Sub micile flăcări invizibile, toată plaja semăna cu un cuptor cu gaz la foc mic. Femeia îşi scosese ochelarii şi îl privea. El îşi aprinse ţigara. „Ştia că sunt căsătorit. A aflat totul. Apoi relaţia asta." Sabri nu putea înţelege cum fusese atât de iresponsabil şi atât de egoist. „Bun, dar eu nu ţin deloc cont de mine? Oare eu nu exist? Cel care o iubeşte, cel care o cunoaşte pe Sekhere, sunt eu." Dar nu aceasta era ideea lui. Şi chiar dacă ar fi fost ideea lui, în această situaţie rămânea o latură neplăcută. „O latură asupra căreia trebuie să reflectez."

Femeia înghiţi primul fum cu mare poftă. Apoi, înfipse ţigara în nisip.

— Am fumat prea mult, astăzi. Era vizibil că nu simţea nicio vinovăţie în ceea ce o privea. Mai mergem o dată?

Sabri se ridică. Era mişcarea, deci libertatea. Un timp se făcu că înoată. Apoi, Sabri înţelese încă o dată că nu o putea însoţi în această activitate. Era mai bine să-i privească mişcările unduioase în apă, de departe, de unde se aşezase. Ea spuse:

— Apa este elementul meu.

Probabil că acesta era adevărul. Căci la cea
mai mică dintre mişcări, ea devenea deosebit de elegantă. Credea că citeşte o poveste a mării, privind-o. Aproape că voia să-i spună: .Ajunge, haide acum în grota noastră. Să ne trăim viaţa printre lucrurile care vă aparţin." Dar nu coborâseră deja în această grotă? Nu fuseseră ei odinioară în acel loc sau, să zicem într-o altă lume? Un lucru

nemaiauzit umbri această plăcere. Brusc, femeia scoase un țipăt. Sabri parcurse distanța care-i despărțea într-o eternitate. Când ajunse lângă ea, fața femeii era crispată din cauza fricii. Rămase un moment în apă, sprijinindu-se de el. Apoi, încet-încet, se calmă. Mi s-a făcut frică degeaba. Cred că o algă mi-a atins piciorul. Mai stătu puțin pe apă ținându-se de el. Apoi, se apropie încetișor de țărm. Când ajunseră pe coastă, ea râdea de frica ce-o cuprinsese. Dar, nici acest râs, nici ceea ce povestea ea, uscându-și trupul, nu îndepărta frica lui Sabri. El își văzuse fața crispată de frică în apa verde și privirea sa stranie se întipărise în el. Evident, ceva se schimbase și în ea. Nu mai rămânea nimic din conversația ei veselă ca o vrăbiuță ce sare din creangă în creangă, nici din veselia ei debordantă. O înstrăinare ciudată pătrunsese în mișcările lor.

Sabri vru să forțeze încă o dată să afle secretul vieții ei părăsind plaja.

— V-ați amintit de el, nu-i așa?

— De cine? Când?

— în mare... adineaori... De ceea ce v-a făcut soțul...

Sabri vru să-i spună ceva, să o consoleze, să o sfătuiască, să-i aducă siguranță. De ce se închidea ea astfel? „Oare nu pot face nimic?" Oftă, într-un alt fel. Nu putea face nimic. Toate drumurile erau închise. Ea, cu viața ei, Sabri cu viața lui, prizonieri amândoi. „Ne-am închis în dulapuri diferite."

— Pe bune, a fost o glumă tot ce v-am povestit în ziua aceea. Uitați tot ce v-am spus.

Sabri tatonă din nou.

— Și starea care vă cuprinde când sunteți în apă?

— Era o algă, vă spun sigur. Și se sprijini pe umărul lui cu sentimentul de intimitate de acum o oră.

El semăna cu un vapor încărcat peste capacitate. Se zbătea pe valuri ca un vapor. „Trebuie să arunc din balast pentru a mă calma." Și strigătul de adineaori îi răsuna în urechi. „Cât de mult plătesc! Cât de mult se lasă plătită de mine! Noroc că nu sunt un bărbat care se distrează permanent!" Și, brusc, se gândi că și el voia să facă același lucru ca și ea și că încerca să o scoată din viața lui pe tânăra femeie cu un sentiment de totală responsabilitate, în mediul cel mai nevinovat din lume și pe căi total diferite. Apoi se miră, ca și cum ar fi găsit fondul problemei. „De ce să mă supun acestui supliciu? Eu nu eram deloc așa, mai înainte."

Dar femeia înțelegea gândurile celuilalt și știa să le dea o direcție nouă. La puțin timp după
aceea, uitase deja totul și vorbea încetișor.

— Spune-mi, este rău ceea ce fac? întrebă ea. Minciuna înfrumusețează viața. Datorită acestui joc, nu veți putea uita nimic nici despre mine, nici despre ziua de astăzi, nici măcar despre acel chelner murdar! Chiar și o frică banală a fost un eveniment important astăzi! Toate aceste lucruri anodine vă vor veni în minte și vă veți gândi la ziua de astăzi.

Și ea râdea și se agăța de brațul lui. Dar, Sabri știa că și această veselie era de asemenea un fel de isterie.

S-ar fi putut urca pe vapor la cheiul Hisar. Dar chiar în momentul când urmau să-şi cumpere bilete, prietena lui se răzgândi.

Este încă devreme, spuse ea. Voia să meargă la capătul Bosforului.

Să mergem până când obosim. Era din nou acea fetiţă răsfăţată care voia să se facă iubită cu orice preţ. Vorbea cu o voce de convalescentă.

Când vom fi obosiţi, ne vom aşeza undeva. Oricum, vom găsi noi ceva să ne îndrume.

Şi obosi rapid. Din fericire, găsiră un taxi liber. Când Sabri se pregătea să spună: „La cel mai apropiat chei", ea vru să meargă la Tchouboukiou, apoi odată ajunşi acolo trecură la Pachabakhthce. Aici îşi aduse aminte de Beykoz. „Oh, ce frumoasă trebuie să fie preeria în acest moment!"

Cu cât treceau orele, cu atât ea devenea mai nervoasă şi îşi schimba hotărârile mai des.
Adesea îi cerea şoferului orarul şi se uita la orele de plecare ale vaporului.

— Ne vom opri puţin la Kanlidja, la întoarcere, nu-i aşa?

Se opriră şi când se aşezară într-o cafenea, Sabri se miră de paloarea ei.

— Eşti obosită.

— Nu, nu sunt obosită. Nicidecum, rugă ea. Dar era vizibil că avea frisoane. Glumi spunând: Vrei să scapi de mine cât mai repede. Puţin după aceea, ea luă o decizie şi continuă: Mergem acasă. Eu mă voi întoarce la Istanbul cu ultimul vapor. Era mulţumită să-şi amâne în acest fel întoarcerea, cu câteva ore.

Se întoarseră la *yali* sub luminile înserării. Sabri constată că ea se simţi aproape uşurată când intrară pe poarta grădinii. Se opri brusc lângă cedru. Sabri se gândi că în dăţile precedente ea nu-i dăduse atenţie acestui arbore. îi povesti că arborele era bolnav când cumpărase el casa.

—Am lucrat mult pentru el. Acum îşi revenise oarecum. Şi continuă, bucuros că găsise ceva de povestit. Toţi arborii de pe colină sunt bolnavi. Şi-i arătă un arbore pe care-l dezinfectase, tencuindu-l cu un fel de beton, după care pusese pe cineva să-l cureţe făcându-i o scobitură în trunchi. Ea ascultă cu atenţie ce-i povestea el. Apoi, dintr-odată îi spuse:

— Cum se face că nu era nimeni în noaptea aceea? Şi apoi mai şi tăiaseră o parte din arbori, pentru ca incendiul să nu se extindă pe colină.
Curios. Sabri nu fu surprins pentru că ştia povestea. Ea se născuse şi crescuse în *yali* care fusese pe locul casei. Venise pentru a vedea locul. Dar, de ce aşteptase atâţia ani? De ce era atât de misterioasă? Nu acesta ar fi trebuit să fie primul lucru pe care să i-l spună încă de la prima întâlnire?

Era pe punctul să pună toate aceste întrebări când remarcă din nou paloarea feţei tinerei femei. Aceasta părea total lipsită de puteri, epuizată.

Brusc, i se făcu frică. „Dacă este bolnavă!... Şi dacă boala se agravează!" Şi îi era teamă să o găzduiască, fie şi numai pentru o noapte, pe cea pentru care avusese atâta compasiune şi pe care, adineaori, credea chiar că o iubeşte. „Dacă rămâne aici

şi, dacă doamna Ayşe o vede mâine dimineaţă aici..." Propria-i infamie îl înnebunea. Pe de o parte îi era ruşine de el însuşi, pe de altă parte se gândea la ce avea de făcut în această situaţie.

„O voi suna pe doamna Ayşe şi îi voi spune: Vino să te culci aici." Această situaţie îl mai linişti puţin. Privi din nou la faţa femeii, cu atenţie, în momentul în care treceau pragul casei. „Nu, nu este bolnavă!" Dar, femeia era într-o stare cum el nu mai văzuse la nimeni. Părea o umbră. îl făcea să se gândească la o imagine care ar rămâne în afara oglinzii sparte pe neaşteptate. La început, râse de el însuşi. Dar această idee nu-l lăsă liniştit. De dimineaţă încoace sau chiar din prima zi încoace avusese acest sentiment. Se supără din nou pe sine însuşi. în această casă pe care o cumpărase cu eforturile şi zelul lui Sekhere, se va gândi fără încetare la această femeie. Căci nimeni nu poate uita o creatură stranie şi ireală.

„Dar este făcută din carne şi oase. Este o fiinţă umană ca şi mine. Am făcut dragoste pe plajă." Resimţi amintirea plăcerii de cu câteva ore în urmă, ca pe un parfum foarte puternic în sângele lui. Cu toate acestea, şi în această amintire se afla voinţa de un fel de înstrăinare. Toate acestea constituiau un lucru dificil de interpretat. „Sunt un idiot. în realitate, boala este în mine. în capul meu. în acest dualism pe care îl am în mine."

îşi privi din nou prietena prin prisma neliniştii lui. Faţa lui era asudată.

Femeia contempla marea, de la fereastra camerei de zi. Simţindu-l foarte aproape, se întoarse spre el:

— Nu mă găseşti deloc amuzantă, nu-i aşa? întrebă ea. Sunt un pic obosită. Dar, imediat, oboseala îmi va trece. Vorbea din nou sprijinită pe umărul lui. Acest contact aproape că îi dădu lui Sabri sentimentul de realitate pe care-l pierduse adineaori. Cel puţin din această perspectivă, totul era la locul lui. O sărută cu tandreţe. Khadjivad ridică capul: „Este din carne şi oase, bătrâne, din materie adevărată, îţi jur că este din materie şi că este o persoană matură. Are de asemenea, şi trup şi trupul este al ei."

Karaghioz fu mai înţelegător:

„Ceea ce crede el este altceva, spuse el. Se miră de aceste stări."

Femeia îl strânse în braţe ca şi cum acest sărut i-ar fi dat curaj; ea considera sărutul un fel de cristalizare a iubirii. Trecu apoi lângă gramofon, lăsându-l pe Sabri unde se afla. Căută repede printre discuri. Apoi, se ridică.

— Hai să bem ceva, spuse ea. Ce-mi poţi oferi? Şi, continuă, fără să-i dea lui Sabri posibilitatea de a răspunde: Era nişte raki în bucătărie. Am văzut de dimineaţă. Du-te. Voi pregăti eu tot!

Se comporta din nou ca la ea acasă. „De- acum, a intrat în viaţa mea, de ce mă mai mir?" îşi spuse Sabri şi se aşeză pe un scaun într-o stare de descurajare. Nu mai era nimic nou în afacerea aceasta. El va merge înainte şi va reveni între gândul la soţia lui şi gândul la ea, crezând o clipă că este nedrept cu una şi imediat, fiindu-i milă de cealaltă. Lucrurile puteau continua aşa o eternitate.

Descumpănit, privi din locul în care se aflau ziarele de dimineaţă. în această sfântă

vară din 1944, el trăia cum ar fi trebuit să trăiască un om la nivelul lui şi se gândea la lucruri la care trebuia să se gândească un asemenea om. „Asta era problema mea?" Dar nu el voise acest lucru, totul se petrecuse spontan. „Dar lumea este sub foc şi sânge!" continuă el, în sinea lui. Dar, nu, nu reuşea să se gândească la asta. În ceea ce-l privea, va trăi pe această basculă bizară, când pe latura asta, când pe cealaltă, în funcţie de care atârna mai greu la un moment dat.

Ideea de pe plajă îi veni din nou în minte. „Ştia totul. Cum poate o fiinţă să fie atât de iresponsabilă?" în loc să fie supărat pe tânăra femeie pentru că-l pusese în această situaţie, lui îi este milă de ea. Compasiunea pe care o simţea nu era deloc zadarnică! Pentru a putea fi atât de liberă, exista fără îndoială un motiv important, foarte important. Sau el chiar s-a culcat cu o copilă sau, mai groaznic, cu o nebună. Se ridică de pe scaun şi se duse la fereastră. Spera ceva de la prospeţimea ce venise dinspre mare. Pe de altă parte, se miră de propriul lui destin. „Viaţa mea a devenit o enigmă dintr-un nimic" se enervă el.

Dar, gândurile i se domoliră la masă. O pregătiseră din nou în camera de zi.

— Credeam că i-am uitat gustul, spuse ea. Apoi îşi aminti pe neaşteptate: Am băut primul meu pahar, cu tata. Dar înainte văzusem adesea pe alţii bând la *yali.* Pe vremea bunicului, în fiecare joi-seară la noi era serată muzicală. Se puneau în faţa tuturor platouri pe care erau pahare cu raki, aşezate pe diverse măsuţe. Participanţii erau bătrâni efendi din alte vremuri, îşi beau paharele foarte politicos, fiindu-le chiar puţin frică de bunicul. Cântau la instrumente, dar şi cu vocea, compoziţii foarte complicate.

Tânăra nu era deloc cum fusese la restaurant. Bea mult şi calm şi vorbea fără să se oprească. în mod straniu, ea îşi amintea fragmente disparate şi vocea şi faţa ei erau transformate de lucrurile pe care le evoca. Multe dintre acestea erau pierdute şi uitate între timp dar reveneau pe altă cale. într-adevăr supoziţia lui nu era falsă. Ea chiar se născuse în marea *yali* care fusese pe locul casei lui şi-şi petrecuse o mare parte din copilărie în ea.

— în casa noastră totul era vechi. Mobilele, coliviile, fiecare avea povestea sa, originea sa teribilă sau amuzantă. Când deschideai o valiză, se înşirau atâtea nume, ranguri şi evenimente. Era evocat primul păsărar al nu ştiu cărui sultan, pechkiragha[8] celui dinainte, soţia cutărui paşă. La fel era şi cu uşile camerelor. Astfel jumătate din Istanbul şi aproape tot Bosforul se reuneau cât ai clipi din ochi acolo unde eram noi. Apoi se petrecea ceva, subiectul se schimba şi rămâneam singuri. Bunica se îmbrăca întotdeauna după moda de odinioară, hainele ei erau cele care i se oferiseră când fusese luată la palatul sultanei. Sultana avea aşa de multă afecţiune pentru ea în cei trei ani în care fusese educată să devină kutudjubachi[9].

8 Persoană însărcinată să răspundă de prosoapele din palatul otoman.

9 Persoană însărcinată să răspundă de hainele şi machiajul femeilor de la palat.

Avea chiar un baston de ceremonie cu mâner de fildeş. Se pare, totuşi că gradul ei nu-i permitea să-l poarte. Se plimba sprijinindu-se pe el în rochiile ei curioase cu pliuri şi dantele. Kalfa o ajută să-şi pună boneta de tul, foarte devreme, dimineaţa, şi-i aducea cafeaua.

Apoi bunicul mergea s-o viziteze în camera ei. Oricum viaţa lor nu era decât un joc de vizite. Nu semănau deloc cu nişte soţi.

Bunica şi bunicul erau copii de vecini. Cât bunica a fost la palatul sultanei, s-a înamorat de un tânăr care era prieten apropiat al bunicului şi rudă cu Damat paşa. Li se promisese să se căsătorească în ciuda inconvenientelor legate de asemenea lucruri în vremea aceea. Dar, cu câteva zile înainte de căsătorie, tânărul a fost ucis la Bechiktach, în timp ce se urca în propria-i barcă. Se pare că bunicul era cu el. îl răniseră şi pe el, cu lovituri de pumnal. Se pare că a stat şase luni în pat. Şi, după perioada de convalescenţă, s-a căsătorit cu bunica. Bunica a avut întotdeauna aerul unei tinere care se gândeşte la logodnicul ei mort. Şi bunicul se comporta ca şi cum nu uitase niciodată împrejurările căsătoriei lor. De fapt, în ciuda iubirii, ei au trăit toată viaţa ca şi cum logodnicul asasinat ar fi fost mereu între ei.

Casa era plină de obiecte. Toate obiecte vechi. Ce ciudaţi erau oamenii din vremea aceea! Sau, poate că acele obiecte erau ca nişte jucării pentru adulţi? Cutiile şi orologiile erau toate muzicale. Din ele ieşeau păpuşele, care mergeau şi dansau şi se retrăgeau apoi în cutiile din care ieşeau. Eu le adoram. Şi eram curioasă cu privire la viaţa lor în cutie. Credeam că trăiesc altfel înăuntru.

Cu cât ea vorbea mai mult, cu atât Sabri credea că asistă la nişte săpături arheologice. Ca şi cum, brusc, după un scurt moment de tăcere, o formă mititică, o piatră bine şlefuită sau un mic fragment dintr-un vas îşi făceau apariţia şi o întreagă lume dispărută se reanima în jurul acestora.

Bunica stătuse în Yemen, înainte de a intra în palatul sultanei. Avea multe poveşti despre tot ce văzuse acolo. Povestea că odată, asistase la execuţia unei sclave negre într-un loc în care mersese în vizită: capul tăiat se rostogolise şi se lipise de piciorul unui bărbat aflat în faţă. Bărbatul nu a putut decât să tremure acolo, pe locul în care se găsea şi era mort de frică. La ce vârstă am ascultat această poveste, nu ştiu. Fără îndoială, eram foarte mică. Bunica nu putea uita. Păstra scena aceasta în memorie. De fiecare dată, nu uita să adauge că sărmanul bărbat avea gura deschisă ca şi cum ar fi vrut să spună ceva înainte de a muri, şi că, poc, chiar căzuse din picioare... pe neaşteptate. Rămăsese acolo lat, cu capul sclavei lângă picioare. Groaznic, nu-i aşa? Eu, cum îmi aminteam în fiecare seară, în pat, această poveste, adormeam strângându-mi picioarele, pentru a nu lăsa pe cineva să vină să mă muşte, desigur. Când mă trezeam dimineaţa, le strângeam şi mai tare la piept. O făceam oarecum anume.

Apoi, femeia îl întreba privindu-l în ochi:

— Nu vă place frica? Ea schimbă totul şi îmbogăţeşte. Dar, eu nu vorbesc de fricile de astăzi. Eu vorbesc despre fricile de

altădată. Cele pe care mi le inoculau bătrânii, puţin câte puţin, noapte de noapte, pentru ca lumea noastră să se înfrumuseţeze, pentru ca visele noastre să capete formă. Fricile care vin din poveşti, din subiectul însuşi al poveştii. De exemplu, umbra unui arbore în întuneric; când eram mică, toţi copacii din grădină mergeau spre mine. Acest cedru, magnolia de alături, castanul din grădina vecină. Toţi mă urmăreau.

Cu privirile fixate asupra lui Sabri, probabil fără să-l vadă, cu faţa contractată puţin din cauza fricii izvorâte din acele serate trecute, vorbea grăbit ca şi cum treptat, acest univers cercetat în profunzime îşi mărea misterul şi ca şi cum venea spre ea.

Bunica mai avea şi alte poveşti. Nu uita niciodată vocea bătrânei care venea din camera subterană a casei în care locuiau. Era sclavă, se pare. O închiseseră acolo nu se ştie pentru ce greşeală şi acolo îşi găsise sfârşitul. Dar vocea i se auzea încontinuu: „Mi-e foame, mi-e sete", striga ea. „Mi-e foame, mi-e sete. Daţi-mi orez, aduceţi-mi carne." Bunica spunea toate acestea în arabă, cu mâinile pe genunchi şi balansându-se dintr-o parte în alta, în ritmul cuvintelor. Imaginează-ţi-o puţin cu boneta ei de tul, cu bijuteriile, în rochii de satin cu dantele, legănându-se.

Se pare că uşa de la scara ce ducea la acea cameră subterană rămânea în permanenţă încuiată. într-o zi, nu ştiu cum, ea deschisese uşa împreună cu kalfa şi coborâseră amândouă. O văzuseră pe femeie lamentându-se, întinsă pe pământ. Apoi, femeia trecuse pe cealaltă parte a peretelui, se pare. Dar ele îi auzeau în continuare vocea.

într-o zi a venit la noi un bărbat. A stat de vorbă cu bunicul în grădină. Puţin mai târziu, bunicul l-a alungat. Dar bărbatul a revenit după trei zile, şi apoi, a început să vină foarte des; era un bărbat îmbrăcat zdrenţăros şi foarte vorbăreţ. Unul din aceia care ucid viaţa pe unde trec. Ii spunea bunicii Hanim Efendi Hazretleri[10] şi săruta fără încetare poalele hainei bunicului, nu se aşeza niciodată acolo unde i se spunea să se aşeze şi când se aşeza, se instală mai jos, mult mai jos decât ceilalţi. Oricum, nu se insistă cu privire la aceste lucruri. Toată lumea îl suportă mai degrabă ca pe o boală. Şi toţi aşteptau să plece cât mai repede. Transpira tot timpul, îşi ştergea faţa cu batiste murdare murdare şi îşi freca mâinile.

Cunoştea foarte bine casa. Cunoştea pe toată lumea. întreba până şi de sănătatea păsărilor şi îi flata pe toţi. Bunicului îi spunea întotdeauna „leul meu paşă". „Leul meu paşă, vă jur că nu vă pot da mai mult. Afacerile merg foarte prost," se plângea el. „Atât de multă lume a plecat din ţară. Tot ce era prin case, prin palate este etalat pe tarabele din Bedesten[11]. Este posibil aşa ceva în timpurile noastre, leul meu paşă?"

La a doua trecere a lui pe la noi, a dispărut serviciul indian de masă din harem. Câte lucruri conţinea? Animale bizare, dragoni, oameni care nu semănau a oameni. Cine ştie cine i-l oferise bunicului? Când nu

10 Doamna Excelenţa- Sa

11 Piaţă veche

aveam nimic de făcut, contemplam gravurile, inventam poveşti, pornind de la ele. Apoi au plecat lustrele, mobilele aurite, vazele, oglinzile, persanele şi serviciile noastre de masă. A venit apoi rândul diamantelor. Plecau unul câte unul. în urma fiecăruia, bunica îşi amintea de cineva care nu mai era în viaţă şi-i spunea povestea. Dar, cel mai mult îşi amintea despre moartea mătuşii mele care se petrecuse înainte ca eu să mă nasc.

„Fatmei îi plăceau mult aceste servicii. Pentru ea fusese cumpărată această ghirlandă. Dar, nu a pus-o decât o dată. O păstra pentru căsătorie."

Cel care-i oferise tatei paravanul fusese Sufi paşa. Sărmana Fatma „Mama, aşa-i că este al meu? Mă implora ea tot timpul. Eu mă prefăceam special că ezit pentru ca ea să continue să mă roage. Când cerea ceva pentru ea, era incredibil de seducătoare."

Apoi, bunica vorbea despre caracterul mătuşii mele:

„Fatma voia ca totul să fie al ei. îşi dorea totul. Nu putea suporta ca ceva frumos să aparţină altcuiva. Acasă îşi petrecea tot timpul plimbându-se şi numărând ce era al ei. Apoi, dintr-odată a lăsat totul." Şi bunica se oprea din povestit. Nu mai spunea nimic despre ce urmase. Urmarea poveştii mătuşii mele era din acest punct, abis şi obscuritate. Oricum, a murit în perioada în care a renunţat astfel la tot.

într-o noapte scosese barca din debarcader şi plecase şi, după trei zile, îi aduseseră corpul. Se pare că, în săptămâna aceea fusese programată căsătoria. Nimeni nu a ştiut de ce a făcut acest lucru.

îşi aminteau de ea prin obiecte ca acesta, dar vindeau totuşi totul, încet-încet. în zadar, tatăl meu protesta, în zadar i se plângea mamei: „Totul se dă pe nimic. Măcar dacă ne-am ocupa noi de asta! Spunea el. Aproape că i se fac cadou acestui profitor. Cum să faci asta pentru nişte păsări? Pe dinăuntru casa noastră seamănă cu o pădure."

Mama îi dădea dreptate, dar niciunul dintre ei nu îndrăznea să-i spună o vorbă bunicului. Amândoi se purtau totuşi de parcă ar fi fost în doliu. Nu era vorba de bani, de proprietate. Mai ales eu, în vremea aceea habar n-aveam ce era aceea o proprietate. Nici oamenii casei nu ştiau acest lucru. Regretau numai ceea ce pleca din casă. Ca şi cum ceva se estompa odată cu aceste obiecte. Eu citeam aceasta pe feţele celor mari. Cea mai tristă era kalfa. Plângea necontenit.

„Ah, domnişorica mea, îţi vând dota, spunea ea. Te vei mărita pe un buştean uscat. Nu vei avea pe ce să pui mâna!" continuă şi plângea fără încetare. Kalfa mă iubea nespus. Dar nu pentru mine, ci pentru că semănăm cu mătuşa mea. Ea credea că semănăm cu mătuşa şi poate chiar eram ea cu adevărat. Încet-încet mă convinsese de lucrul acesta. îmi vorbea tot timpul despre ea, mă învăţa cuvintele ei, privirile ei. „Nu aşa, ai stricat totul! Nu aşa. Trebuie să priveşti ca şi cum te-ai gândi la altceva." Şi, tot timpul îmi povestea cum era mătuşa mea, apoi când eu am crescut, a început să mă pună să mă îmbrac în secret, cu hainele ei. Imaginează-ţi un pic o fetiţă care se plimbă îmbrăcată în rochiile unei domnişoare. Semănăm cu o

făzăniţă, în acele satinuri şi dantele. Rochia era lungă şi largă şi kalfa mă proba fără încetare. Dar, era groaznic. Noaptea, când toată lumea dormea în această mare *yali,* însoţită de o bătrână pe jumătate nebună, îmbrăcată în rochiile unei femei pe care o ştiam moartă, mă plimbam ca o fantomă din cameră în cameră, încercam să merg, să mă aşez, să mă ridic ca ea.

Şi chiar când am fost puţin mai mare, m-a pus să îmbrac rochia de mireasă pe care mătuşa mea nu o purtase niciodată. Acceptam toate acestea ca pe un joc, la început. îmi privea faţa cu o asemenea frică şi cu o bucurie atât de stranie, după ce mă împacheta astfel în hainele mătuşii mele! în plus, nu-şi ascundea niciodată gândurile. „Eşti ea, cu siguranţă tu eşti ea, Fatma... spunea plângând. De vreme ce trebuia să revii, pentru ce ai murit? Continuă ea. Sunt orbi. Toţi sunt orbi. Nu văd, nu ştiu. Eu am înţeles încă din noaptea în care te-ai născut..." spunea ea.

Ea o crescuse pe mătuşa mea. Oricum, se ocupase de toţi copiii din casă.De mama, de unchiul, de mine, de fratele meu, de toţi. Se pare că de-ndată ce se năştea un copil în casă, începând cu a doua zi deja, ea şi-l atribuia şi nu-l mai arăta nimănui. La fel cum fac câinii din poveşti, care iau nou-născuţii pui pentru a le testa rezistenţa şi nu-i mai aduc decât când sunt mari. Din această cauză, bunica, mama, tata, toţi îi purtau ranchiună. Când se supărau, spuneau: „Femeia asta, nici măcar nu mi-a arătat propriii mei copii. Din cauza ei n-am simţit nici măcar o zi plăcerea de a fi mamă. Când trebuia să alăptez, îmi punea copilul în braţe, apoi mi-l lua." Cu toate acestea, familia o iubea mult.

Dar, devotamentul pe care kalfa îl avea pentru mătuşa mea era de alt fel. Ei îi dăduse, în plus, şi să sugă. Se pare că, pentru a nu se despărţi de ea, kalfa divorţase şi soţul ei plecase să lucreze în străinătate.

Femeia îl privi din nou pe Sabri. Sabri înţelese că îi era frig, acolo unde stătea. îi aduse un şal din cealaltă încăpere. Ea îşi continuă povestirea ca şi cum nu fusese întreruptă.

— Evident, eu nu înţelegeam mare lucru din povestea asta. Ştiam numai că eram la fel cu o
alta. Oricum, mă strigau ca pe această cealaltă, eram o fetiţă fiind în acelaşi timp ea, şi această cealaltă intervenea în orice moment în viaţa mea, mă transforma din interior, mă comanda. Era lângă mine în fiecare clipă. Era ceva teribil... şi exercită o atracţie specială ca orice lucru teribil. Atât îi ascultasem viaţa povestită de toată lumea, încât mi-o însuşisem şi mi-o aminteam ca pe propria-mi viaţă. Şi moarte, de asemenea. Când mă culcam, noaptea, muream ca şi ea şi la prima mişcare a bonei, o trezeam, o îmbrăcam şi ne plimbam prin casă.

Şi plimbându-ne aşa într-o noapte, l-am văzut pe bunicul uitându-se prin uşa întredeschisă. Bunicul mă privea cu o faţă pe care nu i-o cunoşteam defel, prin deschizătura uşii.

Ăsta a fost un lucru groaznic pentru mine. în noaptea aceea, m-am îmbolnăvit. După aceea, mama m-a luat în camera ei. Tata s-a mutat în camera mea. Toată lumea din casă s-a supărat pe kalfa. Au vrut chiar să

o trimită la Darülaceze[12]. Dar, bineînţeles că nu era posibil. De atunci nu s-a mai vorbit de mătuşa mea, în casă. Au fost îndepărtate toate obiectele ei.

Cu toate acestea, pentru mine a început o altă experienţă. Când se lăsa noaptea, mă imaginam în fosta mea cameră ca şi cum aş fi fost mătuşa.

Eram în patul meu şi acolo în acelaşi timp, dar mai ales acolo. Culcată, cu ochii închişi, mă vedeam acolo. Şi, de asemenea, am început să mă tem de bunicul. îmi era milă de el şi, în acelaşi timp, îmi era frică de el. Nu puteam uita cum ne privea prin uşă, în noaptea aceea, târziu. Şi, apoi, îi vedeam încă privirea. Toate acestea mă copleşeau de disperare.

Totul a continuat astfel până în noaptea în care *yali* a ars. Toată lumea o considera responsabilă de asta pe kalfa. Dar eu ştiam că şi bunicul era responsabil. Ştiam că ne spiona în fiecare noapte dintr-un colţ, prin casă. Dar, nu i-am spus nici mamei, nici tatei. Acesta a fost singurul secret din viaţa mea. Mama nici astăzi nu ştie. *Yali* a ars la un an după moartea bunicului.

Bunicul era un om ciudat. Se pare că fusese un om frumos în tinereţe. Era încă frumos. Dar, era nervos. Se spăla tot timpul. Schimba lenjeria de corp de mai multe ori pe zi. Uneori, fără să-l vadă nimeni, se apleca şi se mirosea.

Bunicul nu acceptase deloc ideea de a muri. Când doctorul îi spusese:" Sunteţi bolnav, trebuie să vă odihniţi", îl atacase cu bastonul şi-l urmărise până la parter. Cu toate acestea, îl iubea pe acest om, era unul dintre cei mai tineri care veneau săptămânal la seratele muzicale. îi suporta bunicului toate capriciile. Auzind zgomot, noi am alergat să vedem ce se întâmplă. Bunicul se ţinea cu dificultate în picioare pe dalele de piatră sprijinit de uşă. Faţa îi era albă ca varul, încă striga: „Du-te de aicea, idiotule!.." Şi repetă încontinuu: „Niciodată n-am fost bolnav, în toată viaţa mea." A fost dus cu greutate sus. Dar, nu a putut fi culcat în pat, în ciuda tuturor eforturilor noastre. S-a întins pe canapea fără să se dezbrace, l-a aşteptat cu bastonul în mână pe cei care veneau să vorbească despre boala lui, pregătit să-i atace. Doctorul a trimis după o oră nişte medicamente. El a pus să fie aruncate unul câte unul, pe fereastră. „Aruncă-l, fiica mea, aruncă şi sticluţa asta. Acum plecaţi..." Până seara au tot venit medicamente de la farmacie şi toate au fost aruncate, unul câte unul. A doua zi, starea lui s-a agravat. Dar, tot nu lua medicamentele. Nu mai accepta nici să-l cheme pe doctor. Sărmanul doctor venea din când în când şi aştepta în faţa uşii, pe latura selamlik[13]. Iar el se culca cu bastonul sub cuvertură." Nu vreau, nu vreau să mor, spunea el. Nu-mi este frică de moarte, îmi este frică de el." Şi privea către un colţ al camerei, cu ochii mari, deschişi. „Moartea este un lucru urât, spunea el. Omul miroase urât, putrezeşte." Apoi, brusc, sărea de la locul lui. „dar eu am mirosit urât toată viaţa

12 Azil pentru persoane în vârstă şi singure.

13 Parte a casei unde au acces bărbaţii care nu fac parte din familie.

mea, spunea el. Şi acum miros urât, nu-i aşa? Ne întreba el. Miros urât, deschideţi ferestrele, spunea el. Voi nu ştiţi. O singură fiinţă a ştiut. Fatma a simţit mirosul, spunea el. Am întrebat-o în dimineaţa zilei în care a murit. „Aşa-i că miros urât, Fatma?" am spus eu. „Da, miroşi urât, tata, a răspuns ea." Apoi, dintr-odată, îl uita pe doctor, uita de medicament, de mătuşa mea, revenea la păsările lui. „A sosit domnul Sinan, îngrijitorul de păsări? întreba el. Şi, ca şi cum domnul Sinan ar fi fost în faţa lui: Unde sunt păunii mei, domnule Sinan? îl întreba. Uită-te la mine, am rămas singur, spunea el. Fatma a murit." Şi o amesteca pe mătuşa mea cu frică de moarte şi cu o grămadă de nume de păsări. Era ceva teribil.

în timp ce el se chinuia astfel în patul lui, toţi din casă plângeau. Numai bunica nu plângea. Aştepta la căpătâiul lui, tot cu aerul ei de tânără logodnică, calmă, dar îndurerată. Era oare foarte emoţionată sau făcea bine ceea ce ştia că este de datoria ei? Nimeni nu putea spune. Pentru că bunica era dintre acei oameni care spun exact ce vor ei. Numai că stătea în permanenţă la căpătâiul lui şi nu-i scăpa niciun cuvânt de-al bunicului. Apoi îl încuraja:

„Cum aşa, domnule Fahri? Spunea ea. Tu eşti un om credincios. Cum să nu accepţi moartea? Asta ar fi o blasfemie. în plus, a lua medicamente, nu înseamnă a muri. Dar bunicul nu o asculta.

„Nu vreau, spunea el. Nu vreau. El este acolo. Nu vreau să-l văd. Cum aş putea să-l privesc în faţă?"

Bunica înţelegea cu siguranţă aceste cuvinte pe care noi nu le înţelegeam, pentru că îl consola: „Dumnezeu e mare, domnule Fahri, spunea ea. Dumnezeu e mare." Şi, cu o mână pe mâna lui, îi ştergea, cu cealaltă mână, fruntea. A treia zi, starea bunicului s-a înrăutăţit. Nu se mai putea ridica din pat. Uitase şi de baston. Atunci, l-au putut face să ia medicamentele.

Acceptase să moară sau să-şi ia medicamentele? Tot îşi mai aducea aminte? îi era încă frică să-l întâlnească pe omul acela?

îşi amintea la infinit, cu mâinile la tâmple. Parcă se micşorase, acolo în patul lui.

Sabri era gata să creadă că şi ea va dispărea asemenea universului despre care vorbea, de îndată ce îşi va fi terminat povestirea. Ascultând-o, îşi amintea necontenit ideea care-i trecuse adineaori prin minte. „O imagine rămasă în afara oglinzii sparte pe neaşteptate." Cu adevărat, asta era această femeie.

Incendiul s-a declanşat brusc. Târziu, în noapte şi brusc. Cum pusese el stăpânire astfel pe această casă mare? Când s-a trezit tata, tot etajul inferior era în flăcări. M-au scos din casă învelită în pătură. Pe colină, se afla un fel de pavilion cu două încăperi. Fusese construit demult, pentru o bătrână, tovarăşa bunicii mele. Aşa se părea. Am fost duşi acolo. Toată lumea a fost salvată. Dar cei care se pricepeau la incendii spuneau că era un miracol... Eu mă gândeam tot timpul la mătuşa mea. Rămăsese în fosta mea cameră. Nu se putea ca şi ea să fi fost salvată. Şi nici păsările nu fuseseră salvate. Cele mai multe au ars, altele au fost sufocate de fum. Şi apoi, mai era şi un motan mare, în casă. Ca în

poveşti, bunicul îl botezase Tchavouch[14]. Tchavouch a ars şi el.

Acolo, sus, m-am gândit tot timpul la Tchavouch şi m-am rugat ca el să se poată salva. îmi spuneam că totul se putea aranja dacă el ar fi fost salvat. Câtă încredere au animalele în noi, nu-i aşa? Este sigur că pentru ele este altceva decât ceea ce reprezentăm noi, oamenii, unii pentru alţii. Noi, cu cât creştem, cu atât ne detaşăm unii de alţii, ele se ataşează de noi din ce în ce mai mult, pe măsură ce cresc.

Ce mirat trebuie să fie Tchavouch că a putut să fie uitat! Totuşi, nu fusese uitat. De-ndată ce am depăşit uşa, în tot acel tumult, cu toţii ne-am gândit la el. Chiar şi eu voiam să mă duc să-l caut. Bineînţeles că nu m-au lăsat. S-au dus alţii să-l caute. Şi când eram sus, pe colină, au fost trimise mai multe persoane succesiv să afle noutăţi despre el. Dar, Tchavouch avea obiceiul să se ascundă când îi era frică. Şi, apoi, el cunoştea în casă cotloane pe care nimeni nu le cunoştea. De ani de zile, nimeni nu ştia unde dormea el. Când toţi mergeau la culcare, dispărea şi el într-un cine ştie ce colţ. Se ştia desigur că era în permanenţă pe undeva prin casă. I se întâmpla uneori să doarmă în camera vreunuia dintre noi, dar nimeni nu le spunea acest lucru celorlalţi. El era legenda casei. încercam cu toţii să nu-l deconspirăm. Toată lumea l-a căutat, toată noaptea. De altfel, tata auzise un strigăt pe o fereastră de la parter şi se aruncase pur şi simplu în casă. Dar, pe neaşteptate, plafonul a căzut în urma lui şi cu greu a fost salvat el însuşi. M-am gândit la Tchavouch zile în şir. în visele mele, el strigă după ajutor în mijlocul flăcărilor. Şi, uneori, mi se părea că aud mergând pe-afară nişte labe uriaşe. Pentru că toţi îl cunoşteau pe Tchavouch după zgomotul pe care îl făcea în mers. De altfel, din această cauză îi dăduse bunicul numele de Tchavouch şi, de asemenea, pentru că labele lui erau negre până la genunchi, exact ca nişte cizmuliţe. Toată lumea se amuza pe seama mea, dar aşa era. Nu am putut uita nici păsările. Camera lor era la parter. Imediat ce ieşisem din casă am auzit vacarmul pe care îl făceau. Cele mai multe dintre cele care nu erau în colivii, zburaseră. Când s-a făcut ziuă, unele au venit înapoi. Câteva au putut fi prinse. Unele au intrat singure în coliviile care fuseseră atârnate prin copaci. Dar, niciuna n-a mai trăit mult.

Ascultând-o, Sabri simţea o deznădejde totală. Acum, îi cunoştea mai mult sau mai puţin povestea. O întreagă lume care dispăruse atârna pe umerii unei fiinţe mititele. Era clar că n-o lăsase liniştită copilăria nici măcar o singură clipă, în toată viaţa ei, o viaţă care nu-i permisese să fie ea însăşi. Toate acestea produceau nişte lucruri dureroase. De aceea nu putea evoca amintirea păsărilor sufocate de fum în coliviile pe jumătate arse. Cu siguranţă, un pas mai departe
şi abisul s-ar fi deschis în faţa ei.

Mama, bunica, kalfa, bonele erau aşezate toate pe lucrurile îngrămădite pe sofaua din pavilion. Semănăm mai degrabă cu nişte naufragiaţi. Mai jos, se auzea

14 Sergent

zgomotul făcut de incendiu. Toţi tinerii din cartier veniseră să dea o mână de ajutor. Fiecare încercase să salveze ceva din casa care ardea. Şi, uimirea îi determină să facă lucruri incredibile. Aduceau afară, în coliviile pe jumătate arse, păsări prăjite sau sufocate de fum. Mama le alinia, plângând, în jurul mormanului de covoare şi saltele pe care le salvase tata, aruncându-le pe fereastră. Nu acceptă să arunce niciuna. Apoi, ni se dădeau o grămadă de veşti, a fost salvată asta, a fost salvată cealaltă; mama nu înţelegea nimic din tot ce i se tot spunea, plângea numai întruna, spunând: „Suntem terminaţi, s-a sfârşit!" Numai bunica era stăpână pe ea. Ea păstra în minte lucrurile cele mai rezonabile şi o consolă pe mama din când în când. De asemenea, ea fusese cea care se gândise să pună să fie tăiaţi copacii de lângă colină. „Dacă nu-i tăiem, focul se va întinde şi la vecini", spusese ea. La un moment dat, un bărbat abia ieşit din închisoare a adus caseta cu bijuterii a mamei. Bunica l-a întrebat cu neîncredere: „Ştii ce este în casetă?" Omul a răspuns: „Tocmai pentru că ştiu, am adus-o eu însumi." Bunica a spus: „Eu nu te apreciam din cauza a tot ce îi făcuseşi soţiei tale. Se pare că m-am înşelat, aşadar!"

Apoi, i-a dat bărbatului multe lucruri. Şi ea, ca şi bunicul, dădea fără să ţină cont. Sunt sigură, că dacă ar fi fost altă femeie, acest bărbat nu ar fi acceptat să primească nimic. Toată noaptea, salvase obiecte de la etaj, urcând pe partea dinspre mare, împreună cu un luntraş grec.

Un pic mai târziu, scânteile au început să sară până la noi. Tufişurile s-au aprins de mai multe ori. La poalele colinei, copacii erau tăiaţi încontinuu. Se auzea zgomotul securilor. Ştiţi ce puţini arbori bătrâni sunt în grădina vecină; au fost tăiaţi în noaptea aceea. Dar, nu se putea face nimic împotriva incendiului. Fierbea apa şi se întindea din ce în ce mai mult.

Eu îl priveam de pe colină, din grădina pavilionului. Focul şi fumul ţâşneau de pretutindeni. Şi scânteile cădeau ca nişte ciorchini jur-împrejur. Pe alocuri, şi marea era roşie. Dar, cel mai groaznic era fumul care ieşea de după fiecare lucru care se prăbuşea. Apoi, reapăreau coloanele de flăcări. Şi eu priveam totul, fascinată.

Aşteptam ceva, dar nu ştiam prea bine ce anume. Cu siguranţă, urma să se întâmple ceva. Ceva ce urma să încoroneze tot ce văzusem. Un lucru groaznic, dar indispensabil. Poate că în momentul acela nu mai gândeam. Dar aşteptam. Priveam cum ardea casa noastră strângând în braţe cu putere un copac; dinţii îmi clănţăneau. Incendiul era foarte mare. Pe toate ferestrele, ieşeau flăcări. Dar corpul casei şi acoperişul erau intacte. Acoperişul negru părea că pluteşte pe flăcări. Din când în când, o cantitate mare de apă aruncată de la o fereastră părea să stingă flăcările, apoi, focul reizbucnea ca o explozie violentă, luând cu el bucăţile de lemn pe care le desprinsese din casă. Lemnele care zburau, negre, cădeau ca nişte torţe împrejur. în cele din urmă, s-a aprins şi acoperişul, în mai multe locuri. Ceea ce era ciudat era că tot acest foc şi tot acest fum căpătau formă în faţa ochilor mei, ca nişte nori. Ca şi cum casa noastră se golea în

ei. în sfârşit, acoperişul a căzut. Atunci l-am văzut pe bunicul. Bunicul ieşea din casă cu mătuşa mea în braţe. Urmarea nu mi-o mai amintesc. îmi amintesc numai că, pentru o clipă, am auzit vocea tatei.

Când m-am trezit dimineaţa, eram într-un pat întins pe jos, în pavilion. în mijloc, erau obiectele aduse în timpul nopţii. Tot personalul casei era reunit într-un colţ, în jurul unui reşou de aramă. într-un vas albastru în care se ţinea laptele, pe care nu-l mai văzusem până atunci, era probabil nişte ceai fierbinte. Ghemuit lângă reşou, tata mânca, fără poftă, ceva; mama se legăna suspinând, un pic mai departe de mine. Tata încerca fără încetare să o liniştească; „Nu te necăji, spunea el, totul se va aranja. Sunt lângă tine, de ce nu mă crezi?" Dar, mama refuză să se liniştească. „Suntem distruşi, s-a terminat", spunea ea. Deodată, de pe grămada de obiecte încă în mijlocul pavilionului, bunica a spus. „Puteţi să vă bazaţi şi pe mine. Sunt şi eu aici." Atunci tata s-a ridicat, l-a sărutat bunicii mâna. „Bineînţeles. Bineînţeles că sunteţi aici." Era ciudat. Am privit-o pe mama. Faţa ei părea mai tânără decât de obicei, sub prosopul alb pe care şi-l legase în jurul capului, în locul bonetei de tul. Atunci, mi-am amintit ce văzusem sau ce crezusem că văd în timpul nopţii. Ochii mei se închiseseră pe imagini învăluite într-un miros de fum sufocant. La un moment dat, kalfa s-a apropiat de mine. M-a întrebat încetişor: „Spune- mi, ce ai văzut? Ai văzut ceva, nu-i aşa? Ai văzut ce am văzut şi eu." Dar eu nu eram în stare să vorbesc.

Tânăra femeie tăcu brusc cum se opreşte un dispozitiv. Apoi îi zâmbi lui Sabri. Făcu un semn cu mâna, un fel de „asta-i tot, toată povestea noastră este aici!" se ridică, merse la radio, răsuci butonul. O melodie de jazz umplu încăperea. Apoi, femeia opri radioul. îşi privi ceasul:

— Este momentul, spuse ea. Mă puteţi însoţi până la chei, vă rog?

Sabri îi propuse să o însoţească până la Istanbul. Dar ea voia să fie singură.

Ieşiră împreună. Ea îl luă de braţ, ca în urmă cu câteva ore. O simţi lăsându-se pe el cu jumătate din greutatea corpului. Redevenise femeie. Dar Sabri nu mai găsea nicio semnificaţie în gesturile sale. Se întreba cum îşi va petrece noaptea persoana care-şi amintise de toate acestea. Se gândi un moment că tot ce-i povestise ea, în această noapte, putea fi o minciună, că ea ar fi putut inventa tot, pentru a face viaţa mai frumoasă.

Karaghioz refuză cu violenţă:

„Aşa ceva nu este posibil." Khadjivad şuşoti, făcând cu ochiul:

„Lasă-l, vrea să fugă, nu înţelegi? Nu a făcut toată viaţa la fel? Nu este el, bărbatul care pierde mereu ceva, în fiecare împrejurare?"

Sabri îl dojeni: „Vorbeşti cu vorbele mele. Aşa este. Pentru că o asemenea nevoie de minciună revine mereu!"

Noaptea era pustie, înstelată, parfumată, se reflecta în marea pe care el o zărea uneori, printre case, ca pe o fugară sălţuită de reflexe îndepărtate.

Locul era gol şi luminat precar. Trei sau patru călători moţăiau în sala de aşteptare. Intrară pe uşa de ieşire. Tăceau amândoi: La

un moment dat, Sabri constată că tânăra îl ţinea încă de braţ.

— Fie rămâneţi aici în noaptea asta, fie vin cu dumneavoastră, spuse el.

— Cu siguranţă asta aţi vrut să spuneţi? îl întrebă ea.

Sabri insistă.

— Numai asta... şi, de asemenea, voiam să întreb când ne vom revedea?

Femeia îl mângâie pe obraz cu vârful degetelor. Spuse cu o voce batjocoritoare:

— Dispar. Soţul este soţ în ciuda tuturor întâmplărilor. într-o zi-două mă duc să-mi apăr
fericirea familială.

în faţa ochilor lui Sabri, reapăru imaginea unui zmeu desprins de firul său.

Puţin după aceea, sosi vaporul, cu programul lui şi cu luminile lui. Femeia îl mângâie pe Sabri pe obraz. Sabri rămase pe chei până ce luminile vaporului dispărură. Apoi, porni spre casă mergând încet. Pe drum, se opri sub un felinar aprins printre frunzele copacilor, ca şi cum voia să se gândească la ceva.

„Mâine voi scrie o scrisoare şi îi voi chema acasă", gândi el. Apoi îşi schimbă decizia. „Nu, mă voi duce eu să-i văd. Aşa e cel mai bine. Ne vom întoarce împreună acasă."

Apoi simţi, brusc, o ruptură lăuntrică. Nu, mai înainte de orice, va merge să prindă în braţe palmierul uscat de arbustul ornamental. „Pentru că aceasta este tradiţia la acest fel de arbori." Zâmbea exact cum zâmbea ea şi îşi înclinase uşor gâtul cum făcea ea.

Când îşi dădu seama de lucrul acesta, se supără pe el însuşi. Nu avea niciun pic de voinţă. Capacitatea lui de a interveni în cursul propriei vieţi nu trecea dincolo de o simplă apărătoare de soare.Adresa editurii: Str. Polonă nr. 92, bl. 17 A+B, ap. 1, sector 1, Bucureşti tel. şi fax: 021.210.88.97 email: editvivaldi@clicknet.ro www.edituravivaldi.ro
Tiparul executat la S.C. *LUMINA TIPO s.r.l.* str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27 E-mail:
office@luminatipo.com *www.luminatipo.co*
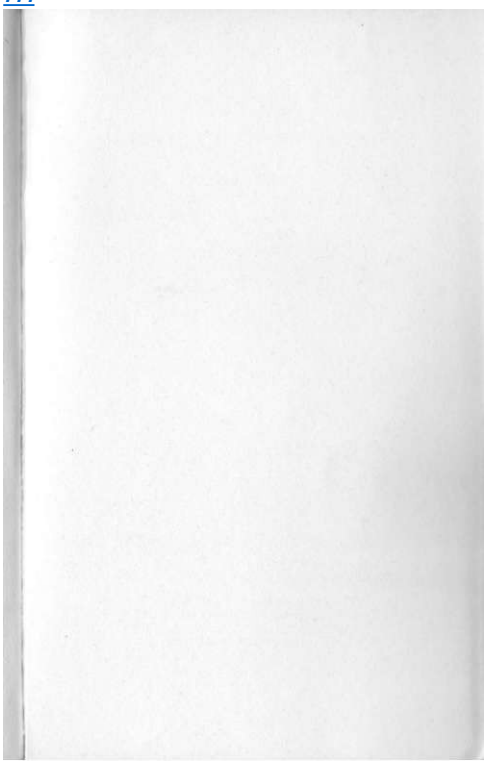
m